

Technické památky Karlovarského kraje

- Technické památky představují jedinečné svědectví lidské tvořivosti, technického pokroku a hospodářských dějin. Jsou to stavby, zařízení a konstrukce, které v minulosti sloužily k výrobě, dopravě, skladování nebo jiným praktickým účelům a zároveň nesou významnou historickou, architektonickou či kulturní hodnotu. Patří mezi ně například železniční viadukty, vodní mlýny, mosty, hutě, doly, průmyslové závody, úzkorozchodné dráhy, vodárenské věže či elektrárny.
- Význam technických památek je možné chápat v několika rovinách. V první řadě mají nenahraditelnou **historickou hodnotu**, protože dokumentují vývoj průmyslu, dopravy a stavebních technologií. Umožňují nám lépe porozumět způsobu života a práce našich předků, technickým řešením minulých dob i dobovému designu. Často jsou spojeny s konkrétními příběhy – ať už jde o vznik významného průmyslového podniku, budování železniční tratě v obtížném terénu, nebo zavedení nového výrobního postupu, který ovlivnil celá odvětví.
- Druhou rovinou je **kulturní a společenský význam**. Technické památky se stávají součástí místní identity a hrdosti obyvatel. Připomínají dobu, kdy určitý region proslul těžbou, textilní výrobou či strojírenstvím, a zprostředkovávají tuto minulost dalším generacím. Návštěvy těchto objektů často posilují komunitní život a vedou k hlubšímu zájmu o historii místa.
- Neméně důležitá je **estetická a architektonická hodnota**. Mnohé technické stavby byly navrženy s důrazem na funkčnost i vizuální působivost, a proto jsou obdivovány nejen pro svou užitkovost, ale i pro harmonii tvarů a proporcí. Kamenné viadukty, litinové mostní konstrukce či cihlové průmyslové haly bývají zároveň uměleckým dílem své doby.
- V současnosti se stále více zdůrazňuje také **ekonomický a turistický přínos** technických památek. Obnovené doly, muzejní železnice, staré továrny přeměněné na kulturní centra či naučné stezky kolem průmyslových objektů lákají tisíce návštěvníků ročně. Tento zájem přináší příjmy nejen samotným objektům, ale i širšímu okolí – ubytovacím a stravovacím zařízením, místním průvodcům či drobným podnikatelům.
- Zachování technických památek však vyžaduje cílenou péči, investice a odborné znalosti. Hrozbou bývá nejen přirozené chátrání, ale i tlak na nové využití území, kdy jsou staré stavby často vnímány jako překážka rozvoje. Je proto důležité, aby ochrana technických památek byla součástí dlouhodobé strategie státu, krajů i obcí, a aby se do tohoto procesu zapojovala i veřejnost.
- Technické památky jsou důkazem toho, že lidská práce a vynalézavost mohou zanechat trvalou stopu nejen v podobě uměleckých děl, ale i ve stavbách a zařízeních původně určených pro ryze praktické účely. Jejich zachování nám umožňuje čerpat inspiraci z minulosti a chápat, jakým způsobem se naše společnost vyvíjela – a zároveň nám připomíná, že i dnešní technické projekty se mohou jednou stát kulturním dědictvím, o které bude stát za to pečovat.

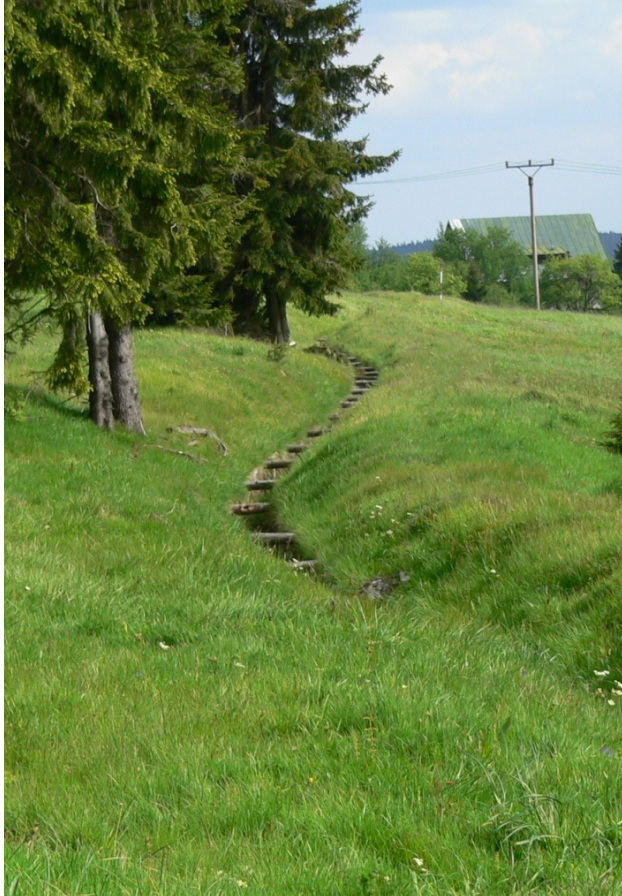

Seznam technických památek (31)

Blatenský vodní příkop	Vlčí jámy – cínový důl (Horní Blatná)
Distribuční trafostanice Kfely	Vodní nádrž Březová
Dlouhá stoka	Vodní nádrž Mariánské Lázně
Důl Svornost Jáchymov	Výroba hudebních nástrojů Kraslice
Kalcinační pec v Lokti	Vysoká pec v Šindelové
Královská mincovna v Jáchymově	Zámecký pivovar Chyš
Krytý dřevěný most Radošov	Železniční trať Nové Sedlo u Lokte – Krásný Jez
Lanová dráha Imperial	Štola č. 1 (Jáchymov)
Lanová dráha Diana	Bockova štola (Jáchymov)
Mattoniho stáčírna vod Kyselka	Dědičná štola Svatá Barbora (Jáchymov)
Městská jatka Kraslice	Dědičná štola Svatý Daniel (Jáchymov)
Městské podzemí Žlutice	Štola Leithund (Jáchymov)
Pozůstatky papírny Aš	Dědičná štola Jana Křtitele (Staré Sedlo)
Sklárna Moser	Dědičná štola Kašpara Pluha (Horní Slavkov)
Úzkorozchodná dráha Kateřina	Cínový důl Rolava a zajatecký tábor Sauersack
Viadukt v Perninku	

Blatenský vodní příkop

- Blatenský vodní příkop (německy Erbwassergraben) je přivaděč vody v Krušných horách vedoucí z přírodní rezervace Božídarské rašeliniště do Horní Blatné. Příkop je považován za unikátní vodní dílo. Roku 1980 byl vyhlášen technickou památkou. V roce 2017 byl prohlášen národní kulturní památkou. V 16. století byl v důlních revírech dostatek vodní energie nutnou podmínkou pro dobývání a zpracování rud. K pohonu vodotěžných strojů i k transportu stavebního a palivového dříví se využívala voda přírodních toků i umělých kanálů. Tedy i v hornoblatenském cínovém revíru došlo k výstavbě vodního příkopu, jehož zbudování se zasloužilo o rozvoj důlní činnosti v celé oblasti. Příkop je dílem stavitele Stephana Lenka z let 1540–1544. Ještě během 16. století se dílo stalo výhradním majetkem Horní Blatné. Město v roce 1570 získalo od císaře Maxmiliána II. zvláštní výnos, kterým panovník prohlásil ochranu vodního příkopu a udělil Horní Blatné dědičné právo vybírat po všechny časy vodní poplatky. Odtud také pochází původní název příkopu Erbwassergraben/Dědičný vodní příkop. I když příkop později neplnil svoji původní funkci, tedy přivádění vody potřebné pro cínové doly, byl opravován a udržován, mj. i z protipožárních důvodů, až do roku 1945. Poté byl ponechán svému osudu. Na počátku 90. let 20. století byl téměř zničen, koryto bylo zaneseno a na mnoha místech byly porušeny ochranné hrázky a zničeny i betonové konstrukce. V letech 1995–2001 prošel celkovou rekonstrukcí. Obnova díla souvisela se změnou vztahu člověka k životnímu prostředí. Z božídarských rašelinišť bylo nutné zachycovat kyselé humidní vody a odvádět je mimo vodárenskou nádrž Myslivny, která je hlavním zdrojem pitné vody pro příhraniční obce v oblasti Jáchymova a Ostrova. Projekt obnovy byl zpracován podle dochované archivní dokumentace rekonstrukce z roku 1929, provedené tehdejším vodním družstvem v Horní Blatné. Příkop se nachází v nadmořské výšce 975–945 metrů. Je téměř 13 km dlouhý a vede ze severního okraje Božídarského rašeliniště přes Myslivny, Ryžovnu, Bludnou a severní úbočí Blatenského vrchu až do Horní Blatné, kde je voda svedena do potrubí a odvedena do Blatenského potoka. Byl vykopán v terénu s korytem zpevněným kameny a břehy s násypy o výšce 1 metr. Vede po vrstevnicích s mírným klesáním 1 metr na 100 metrů. Převýšení mezi začátkem a koncem je 32 metrů. Jeho šířka v minulosti dosahovala 2 metrů, po novodobé rekonstrukci je na většině trasy zhruba poloviční, tedy okolo 1 metru. V drsných horských podmínkách nestačilo jen vykopat strouhu, příkop musel být dostatečně chráněn před rozmary počasí, především před sněhem a vichřicemi. Proto byly kolem příkopu vysázeny smrky a některé části se v zimě zakrývaly větvemi. K regulaci vody v příkopu sloužily hráze se stavidly, přepady a odváděcí kanály. Údržbu měli na starosti stálí dozorcí, kteří zajišťovali opravy. Svoji funkčnost si příkop zachovával po staletí.

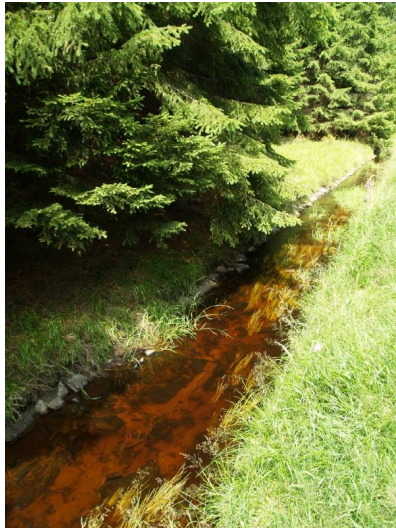
Distribuční trafostanice Kfely

- Distribuční trafostanice Kfely je bývalá trafostanice u Kfel u Horního Slavkova, nyní nemovitá kulturní památka Karlovarského kraje. Trafostanice byla postavena v roce 1910 a měnila napětí z malé tepelné elektrárny při továrně na kůže Franze Roßmeissla v Horním Slavkově. Továrna byla v provozu do poloviny dvacátých let 20. století. Trafostanice však plnila svůj účel pravděpodobně až do šedesátých let, kdy byla nahrazena novou trafostanicí přímo v obci. Drobná stavba v polích u Kfel je výjimečná jako přechodová forma od plechové kioskové trafostanice, které jsou v Česku dochovány pouze dvě, v Kadani a Bílině, ke zděným věžovým trafostanicím. Protože pochází z období před tzv. elektrifikačním zákonem, jde o nenormovanou, jedinečnou stavbu a vzácný doklad historického vývoje rozvodné soustavy vysokého napětí.

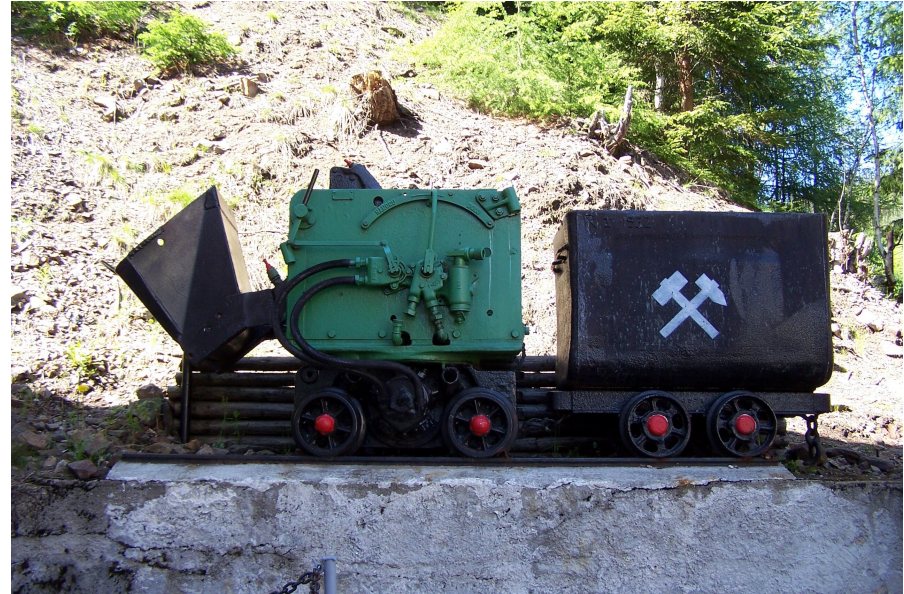
Dlouhá stoka

- Dlouhá stoka (Flossgraben) je umělý vodní kanál, významná technická památka, od roku 2003 nejprve jako kulturní památka a od roku 2014 jako národní kulturní památka zapsaná do seznamu pod názvem Dlouhá stoka s rybníky Kladským a Novým. Protíná velkou část Slavkovského lesa a její délka je 24,2 km. Nachází se v katastrálních územích Krásno nad Teplou, Mariánské Lázně, Nová Ves u Sokolova a Prameny.[1] Nejdelší část vlastního umělého kanálu leží k. ú. Prameny, nejkratší v k. ú. Mariánské Lázně. Dlouhá stoka odtéká z Kladského rybníka v nadmořské výšce 810 m a pokračuje dále přibližně ve směru od západu k východu. Jiné zdroje ovšem považují za začátek Dlouhé stoky výpusť z výše položeného Kynžvarského rybníka v nadmořské výšce 820 m. Teče kolem obce Prameny, za obcí míjí Národní přírodní památky Upolínovou louku pod Křížky a Křížky, nacházejí se nad jejím levým břehem. Pokračuje severovýchodním směrem k obci Nová Ves, kde se z ní odebírá voda pro malou úpravnu vody k zásobování obyvatel Nové Vsi. Před Krásnem teče pod vrchem Na vyhlídce (též Krásenský vrch, 778 m n. m.) s kamennou rozhlednou. Dlouhá stoka končí v obci Krásno a pokračuje jako potok Stoka, resp. se do tohoto potoka vlévá. Jednou z hlavních podmínek úspěšného hornictví cínu ve Slavkovském lese bylo zajištění dostatečného příkonu vody pro pohon čerpacích zařízení, drtících stoup a rudných mlýnů. V období 13. a 14. století se využívaly dva potoky, Slavkovský a do něj se vlévající Seifertsgrünský. Po rozšíření těžby však tyto přírodní toky již nestačily a bylo třeba je posílit vodou ze vzdálenějších míst, a to z oblasti rašelinišť a horských říček z náhorních bažin a rašelinišť mezi Kynžvartem a Prameny. První z umělých vodních kanálů přivádějících vodu do slavkovského údolí byl vybudován již koncem 14. století a zmíněn je v kupní smlouvě z roku 1408. Byl veden z potoka zvaného Rota, pramenící pod vrchem Králův kámen (852 m n. m.). Kolem Pramenů probíhal až ke Krásnu. V roce 1514 již příkon nepostačoval a bylo třeba tuto vodoteč posílit přívodem z potoka Ebmet či Mebmet. Nový příkop převzal jeho pojmenování (později byl zván Puškařovskou strouhou či Rovinským příkopem). Byl posílen ještě Mückenberským potokem (s prameny na svazích Komářího vrchu) a Stöckelbachu (dnes oba bezejmenné). Současně byly vybudovány retenční nádrže jako rezervoáry vody pro nepříznivá roční období (letní a zimní) založením rybníků zvaných Mückenberský, Nový a Ebmet. Ebmetský příkop byl před vyústěním do Slavkovského potoka rozšířen v rybník zvaný Sackgraben. V 90. letech 15. století se rozsah těžby zvyšoval a proto byla v roce 1499 uzavřena smlouva mezi slavkovskými těžaři a novými majiteli bečovského panství Pluhy z Rabštejna o užívání tohoto starého vodního díla. Následně došlo k rozšíření o novou větev vyhloubenou do terénů nad Horním Slavkovem, aby mohly být vodou zásobovány doly v Krásně a Horním Slavkově. Stavební práce na Dlouhé stoce byly zahájeny v roce 1531 a vodní dílo bylo dokončeno v roce 1536. Jelikož důlní činnost spotřebovávala stále více vody pro pohon strojů a zařízení a také zásoba dřeva v okolí Horního Slavkova a Krásna se stále ztenčovala a bylo proto třeba dopravit ho do báňských provozů, ze vzdálených kynžvartských lesů. Trasa byla vyměřena důlním měřičem Rossmeislem v roce 1530 a byla nazvána Floßgraben (Plavební příkop). V době dokončení představovala Dlouhá stoka mohutné dílo a měřila 24 km. Během druhé poloviny 16. století se vodní soustava stále zdokonalovala. Byla tvořena sítí kanálů přes 30 km dlouhou. Její součástí byla i soustava deseti velkých báňských rybníků. Napájela 52 mlýnů na rudu, měla 35 mostů, 14 stavidel a spád zhruba 0,35 m na 100 m, šířku přes 2 m. Na svou dobu se jednalo o vodní dílo, které ve střední Evropě v 16. století nemělo obdoby rozsahem ani způsobem provedení. Teprve později vznikly obdobné kanály v německém Harzu a na Slovensku v okolí Banské Štiavnice. Kuriozitou je, že když v roce 1954 opouštěla armáda Vojenský výcvikový prostor Prameny, byla v účetních knihách uváděna zůstatková cena tohoto vodního díla ve výši 0,9 Kčs. V letech 1979–1985 prováděli vědečtí pracovníci sekce dějin hornictví Národního technického muzea v Praze plošný archeologický výzkum starých úpravárenských zařízení v Krásně, nedaleko staré silnice do Horního Slavkova. Tato zařízení byla napájena vodou z Dlouhé stoky. Výzkum se ale těšil zájmu a podpoře místního obyvatelstva. Mimo jiné byly odkryty pozůstatky staré stoupy pro rozdrcení velkých kusů vytěžené horniny, která ještě předtím prošla procesem pražení. V letech 1601–1608 proběhla první velká rekonstrukce a další velká oprava až v roce 1908. Při této opravě byly nahrazeny původní kamenné můstky betonovými. Období meziválečné a hlavně poválečné bylo pro Dlouhou stoku značně destruktivní. Některé úseky byly částečně zasypany, zúženy nebo dokonce zničeny. Poslední renovace technické památky započala v roce 2005. Dlouhá stoka byla využívána od roku 1547 k plavení dřeva[9] a zásobování vodou cínových dolů v okolí Horního Slavkova a Čisté, kde ve své době ležela jedna z nejbohatších ložisek cínových rud v Evropě. Cín ze Slavkovského lesa během 1. poloviny 16. století ovládl téměř všechny hlavní evropské trhy. Tato důmyslná soustava vodních děl, jejíž součástí jsou i retenční rybníky s přibližným objemem vody 630 000 m³ vody, umožňovala provozování báňských děl na hlavních cínových ložiskách ve Slavkovském lese.

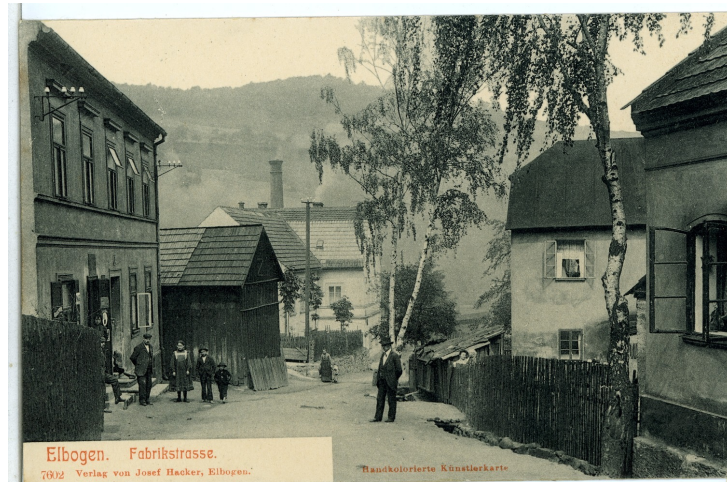
Důl Svornost Jáchymov

- Důl Svornost (německy Einigkeitschacht) je hlubinný důl v Jáchymově. Jedná se o nejstarší uranový důl na světě a nejstarší dosud využívaný důl v Evropě. Historicky se zde těžilo především stříbro, mezi lety 1853 až 1962 uranové rudy a od roku 1906 radonová voda. Jáchymov disponoval prvními radonovými lázněmi na světě a dodnes jsou lázně zásobovány radonovou vodou právě z dolu Svornost. Těžba stříbra zde započala v roce 1525 a název pochází od události, kdy došlo ke smíru mezi dvěma těžařstvy při sporu o toto místo. Konkrétně se jednalo o těžařstvo Pokolení sv. Anny a těžařstvo Sv. Anny Bohatý valoun na Uhelném vrchu. Těžba zde potom těžila společně s ohromnými zisky. V roce 1801 veškeré podíly od jednotlivých těžařů skoupilo město Jáchymov a stalo se tak jediným majitelem dolu. Krátce poté ale při práci na žíle Junghauzerzecher v hloubce 417 metrů horníci „nalomili“ dutinu plnou vody a důl se rychle zaplnil vodou. Prakticky okamžitě začalo odčerpávání, které bylo dokončeno až v roce 1806. K dalšímu zatopení došlo v roce 1810, kdy voda dosáhla až k pátému patru. Odčerpávání bylo pro město finančně velmi nákladné a tak důl v roce 1850 převzal stát. Během roku 1848 důl dosáhl hloubky 419 metrů a měl osm pater. Roku 1853 byla na Svornosti zahájena těžba uranových rud. 12. března 1864 horníci nechtěně našli další, velmi vydatný pramen v hloubce 532 metrů. Důl byl rychle zatopen a voda začala být odčerpávána až na začátku roku 1866. Odčerpávání dolu trvalo tři roky a nakonec byl pramen uzavřen. V roce 1896 zde v hloubce 514 metrů vytryskl silný pramen vody, která brzy zatopila důl až po štolu Daniel na šestém patře. Štola Daniel je štola dědičná, což znamená, že musí být zcela průchozí, i když samotný důl je již mimo provoz. Přebytná voda byla z dolu odčerpána až v roce 1924. Během druhé světové války zde pracovalo šedesát sovětských válečných zajatců. Na konci roku 1944 provedl americký Úřad pro strategické služby (OSS) letecké snímkování Svornosti. V následné zprávě agenti úřadu konstatovali, že objem těžby uranových rud je nižší než před válkou, a proto bylo upuštěno od připraveného bombardování Svornosti a dalších dolů – Rovnosti a Bratrství. Po skončení války zde začal těžit národní podnik Uranové doly Jáchymov uranové rudy pro Sovětský svaz a 4. prosince 1949 byl u dolu založen TNP Svornost. Ten je s dolem spojen Schodištěm hrůzy o 160 stupních. 1. června 1961 začala ražba štoly Nová Svornost, která měla nahradit již nevyhovující štolu Daniel. Tou byla v potrubí pro potřeby lázní dopravována radonová voda. Štola byla lázním předána 28. dubna 1963. Mezitím byl Léčebným lázním 1. dubna 1964 předán celý důl. Léčebné lázně Jáchymov se tak staly jeho výhradním majitelem. V roce 1966 v rámci oslav několika výročí (450 let města, 250 let hornické školy a 60 let lázní) navštívili důl prof. Otto Hahn, prof. Ak. František Běhounek a Ing. František Šlik. Při příležitosti této návštěvy byl vrt HG-1 přejmenován na Pramen Běhounek. Léčebné lázně v letech 1992–1996 provedly generální rekonstrukci těžní jámy a rovněž byla vyměněna i zkorodovaná těžní věž. V roce 2002 bylo dosaženo hloubky 600 metrů a byly zde objeveny další prameny radioaktivní vody (pramen Agricola). Kromě pramenů Agricola a Běhounek jsou zde ještě využívány prameny Curie a C1. K dolu Svornost se váže několik světových primátů. Jde o první a dlouho jediný důl na světě, kde se těžilo radium a jedná se o nejhlubší důl na světě, který neslouží těžbě surovin, ale vody (ta se v jáchymovském podloží samovolně sytí radonem, což je vzácný plyn vznikající při rozpadu radia). Voda tak má díky svým chemickým vlastnostem terapeutické účinky. Léčivá voda je zhruba 12 až 35 tisíc let stará. Léčebné lázně Jáchymov nabízí příležitostně prohlídku do tzv. dvanáctého patra dolu v hloubce 500 metrů pod zemí. Celková délka chodeb činí přes sto kilometrů a nacházely se zde nejbohatší stříbrné žíly Jáchymovska – Gescheiber, Küh, Prokop, Klement, Ondřej, Rosa von Jericho, Fundgruber, Hildebrand, Evangelist. Prvním využívaným pramenem byl pramen Curie, poté následovaly prameny Hildebrandovy (1926), Becquerel (1928), Prokop, Evangelista, HE-1 (všechny 1952), HG-1 (3. 5. 1952). Geologický průzkum podloží vedený z tohoto dolu v roce 1977 prokázal obrovskou geologickou rozmanitost této lokality. Na Jáchymovsku se nalézají sedmnáct kovonosných rud (stříbro, uran, cín, olovo, kobalt, bismut, wolfram a další) a více než čtyři sta různých minerálů (např. vzácný minerál vajdakit). Důl Svornost se tak stal nejbohatším mineralogickým nalezištěm na světě. Důl je vybaven zabezpečovacími zařízeními, které zamezují pohybu amatérských hledačů minerálů.

Kalcinační pec v Lokti

- Kalcinační pec z 19. století se nachází na území města Lokte v okrese Sokolov v Karlovarském kraji. Tento průmyslový objekt je od roku 2002 zapsaný v Ústředním seznamu kulturních památek České republiky. Kalcinační pec na pálení křemene stojí u rodinného domu čp. 200 v Tovární ulici v Lokti na pravém břehu řeky Ohře, naproti areálu bývalé porcelánky.[2] Historická jednokomorová válcová pec pochází z počátku 19. století, o sto let později prošla přestavbou. V plném provozu byla využívána do roku 1921. Zdejší porcelánka byla založena bratry Eugenem Karlem a Rudolfem Karlem Haidingerovými v roce 1815. Porcelánka byla vybudována na pravém břehu Ohře poblíž Jánského mostu, kde byl do jejího areálu včleněn starý městský špitál, který stával v těchto místech. V roce 1816 zde bylo zahájeno pálení výrobků v malé peci, v roce 1817 byla dostavěna velká pec a o rok později bylo firmě uděleno privilegium k výrobě porcelánu. Ve 20. a 30. letech 19. století, kdy se do chodu závodu zapojil třetí z bratrů Haidingerových, mineralog Wilhelm Karl Haidinger, došlo k dalšímu rozvoji firmy a její produkce získala řadu ocenění na výstavách v Praze a ve Vídni. V druhé polovině 19. století porcelánku získali vídeňští podnikatelé Ludwig Oppenheimer a Max Springer, který se v roce 1884 stal výhradním majitelem firmy, nazvané Loketská společnost pro porcelánový a uhelný průmysl. V roce 1918 se porcelánka stala součástí nové společnosti Rakouský porcelánový průmysl v Karlových Varech (Oepiag), později přejmenované na Erster Porzellanindustrie-Aktiengesellschaft (Epiag). Výroba se dále modernizovala a byla zaměřena na produkci hotelového porcelánu. V roce 1945 byla porcelánka znárodněna a začleněna do národního podniku Starorolský porcelán, pozdějšího podniku Karlovarský porcelán. Od druhé poloviny 20. století objekty postupně chátraly. Pec se podle katastru nachází v Lokti na parcele č. 556/1. Objekt má kruhový půdorys o vnitřním průměru 3 metry a vnějším průměru 4,8 metru. Pec je vysoká 5 metrů a je vyzděná z cihel. Zdivo je zvenčí stažené železnými obručemi. Nad horní klenbou pece se tyčí válcový komín, vysoký 5,75 m, takže jeho vrchol dosahuje výšky 10,75 metru nad úrovní terénu. Komín je vyzděný z šamotových tvarovek. Z vnější strany pece jsou umístěna čtyři topeniště, částečně zapuštěná do terénu. Pec je kryta plechovou stanovou střechou ve tvaru desetibokého jehlanu.

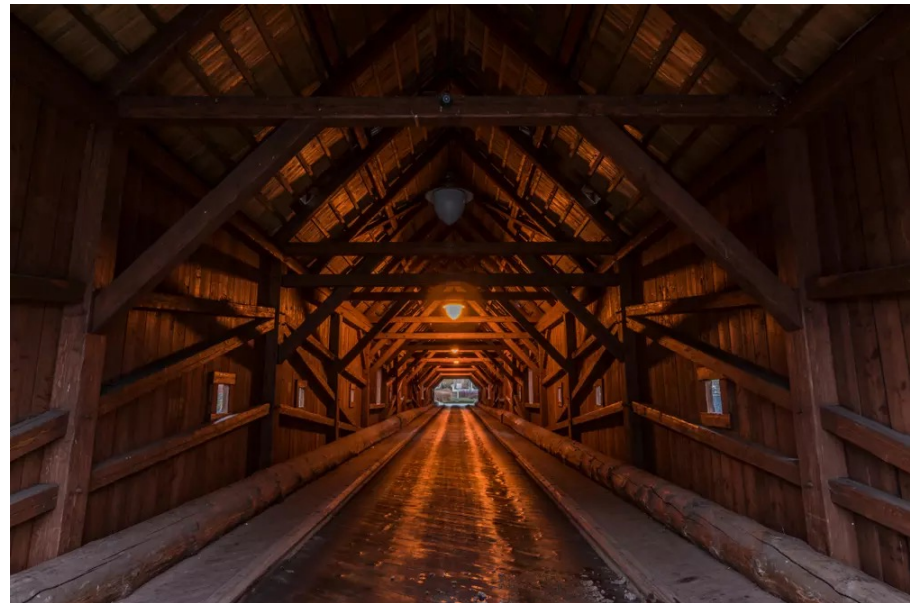
Královská mincovna v Jáchymově

- Královská mincovna v Jáchymově je jednopatrová renesanční budova s nárožním arkýřem a s arkýřovou kaplí, která stojí na rohu Mincovní ulice a náměstí Republiky ve městě Jáchymov v okrese Karlovy Vary v Karlovarském kraji. Od roku 1964 je budova mincovny zapsána do státního seznamu kulturních památek. V roce 1520 po udělení mincovního práva Šlikům králem Ludvíkem Jagellonským byla v Jáchymově zřízena mincovna. Byl pro ni zakoupen dům Kunze Eiolta v horní části města, stojící vedle domu Jeronýma Šlika (dnešní radnice). Původně po vybudování mincovny tvořil Šlikův dům s mincovnou jeden komplex. Stříbrná mince ražená v mincovně nese na přední straně (aversu) obraz frontálně stojícího svatého Jáchyma s holí v pravé ruce a se šlikovským erbovním štítem po levé straně, po obvodu je latinský nápis kapitálou se zkratkami slov, po doplnění česky: Mince pánů Šliků, Štěpána a bratří, hrbat z Bassana; na zadní straně (reversu) je dvojocasý český lev a po obvodu opět kapitálou a se zkratkami latinské jméno a tituly Ludvíka Jagellonského: LVDOVIC(us) PRIM(us) D(ei) GRACIA REX BOHEM(iae), česky: Ludvík První, z Boží milosti král český. Podle místa původu se tato mince označovala jako Joachimsthaler, tedy jáchymovský tolar. V roce 1528 nový český král Ferdinand I. Šlikům právo ražby mincí odebral a jejich mincovna v Jáchymově se stala královským majetkem. V letech 1532–1536 byla budova přestavěna, ale v roce 1538 již dokončenou královskou mincovnu postihl požár a musela pak být znovu opravena. Kamenná ostění velkých sdružených oken palácového charakteru na jejím průčelí byla po požáru nahrazena ostěním z levnější terakoty. V čele mincovny stál mincmistr, jmenovaný jako královský úředník, často původní profesí minciř, řezáč mincovních želez nebo správce mincovny. Byl zodpovědný za správnou ryzost drahého kovu i odpovídající hmotnost mincovního střížku, které potvrzoval na minci svou raženou značkou. V některých obdobích se funkce dvou mincmistrů překrývala, jindy se stalo, že mezidobí od odchodu jednoho mincmistra do nástupu druhého bylo překlenuto funkcí správce mincovny. Rozlehlá budova bývalé mincovny je situovaná na náměstí nad radnicí, od ní oddělená Mincovní ulicí. Má čtyři křídla kolem pravouhlého dvora. Hlavní průčelí se obrací směrem k náměstí a ke kostelu svatého Jáchyma. Je jednopatrové, členěné horizontálně mezi patry úzkou římsou a výrazně profilovanou korunní římsou. Sedlová střecha byla při poslední rekonstrukci pokryta šedou krytinou, barevně shodnou s původní břidlicí a upravena třemi vikýři pro osvětlení půdy. V přízemí do Mincovní ulice jsou původní sdružená renesanční okna, do náměstí jedna dvojice oken a renesanční portál hlavního vchodu. Vchod vede do průjezdu, kterým povozy přivážely na dvůr narubanou a částečně zpracovanou stříbrnou rudu. V patře je 7 okenních os, lemovaných barokními lisénami. Nárožní arkýř je podepřen jehlancovou konstrukcí s lípanými kružbami z protínaných prutů, svedenými dole do dvou konzol. Na poprsní jsou vytesány dva znaky mincovny se skříženými kladívky ve vavřínovém věnci a letopočet dokončení stavby anno 1536. Arkýř byl původně věžovitý, měl jehlancovou střížku, která při rekonstrukci nebyla obnovena. Arkýř je dobově příznačný pro stavební huti pozdní gotiky, například huť Benedikta Rejta. Kamenný vstupní portál je již renesanční, vede do síně s průjezdem na Arkádová nádvoří, kde byly původní provozy mincovny a sklady vyrubané stříbrné rudy. Prostory mají valené klenby a jsou zčásti podsklepené. Po vytěžení ložisek stříbra a útlumu těžby v Krušnohoří skončil v roce 1671 definitivně i provoz v jáchymovské mincovně. Z původního technického zařízení mincovních provozů se zde dochovala konstrukce tavicí pece a mohutný dymník, který je technickým unikátem evropského významu. Součástí mincovny je i rozsáhlé historické podzemí, které zasahuje na sousední pozemek. V historickém sklepení je umístěno lapidárium cenných kamenických prvků, zejména pozdně gotických a renesančních, ze zbořených jáchymovských domů. Vedle mincovny stával dům mincmistra zbořený na konci 70. let 20. století. Po ukončení mincování kovu v Jáchymově v roce 1671 budova plnila různé funkce. Od roku 1716 zde sídlilo Hornické učiliště, do roku 1918 c. a k. báňská a hutní správa, po roce 1945 ředitelství Jáchymovských dolů. Nyní zde sídlí Muzeum Královská mincovna Jáchymov založené v roce 1923 a od roku 1964 podřízené Muzeu v Karlových Varech jako jeho jediná pobočka. Komplexní rekonstrukce proběhla v letech 1996–1997, po delším období, kdy byla budova uzavřena pro havarijný stav.

Krytý dřevěný most Radošov

- Radošovský most je krytý dřevěný silniční most vedoucí přes řeku Ohři v Radošově, části Kyselky v Karlovarském kraji. Most je dlouhý přes 62 m a široký přes 5,5 m. Je kryt šindelovou střechou se sklonem 47°. Most stojí na kamenných pilířích z 2. poloviny 18. století. V místě se nacházel jeden z nejstarších brodů na Ohři, vedla tudy cesta z Čech do Porýní. Již od roku 1364 zde stál na základě královského privilegia dřevěný krytý most na zemské stezce. V roce 1980 prošel most generální obnovou. Dne 18. července 1986 v ranních hodinách vyhořel a následně byl v roce 2003 opětovně vybudován. Poté do něj vrazilo auto, které ho poničilo. Když se opravila i tato poškození, přišla v roce 2011 povodeň. Té ale most odolal. Stavba je zařazena mezi kulturní památky České republiky. Zájemci mohou získat turistickou známku číslo 1330 pojmenovanou „Kyselka – Radošovský most“ nebo turistickou medaili číslo 420 nazvanou „Radošovský most, Kyselka“. Most je podle OpenStreetMap součástí silnice III/22124, není však evidován v celostátní evidenci Bridge Management System, podle mapy RSD je úsek přes řeku a přes železniční přejezd ze silniční sítě vyjmut a propojení silnice III/22124 se silnicí III/22127 na druhém břehu řeky tak zřejmě spadá do kategorie místních komunikací. Uvnitř mostu jsou podélnými prahy vyznačeny po stranách dva chodníky, mezi nimiž zůstává jednopruhová vozovka. Dopravními značkami je vjezd omezen na vozidla o celkové hmotnosti do 3,5 tuny, výšce do 3,0 metru a rychlost je omezena do 30 km/h. Přednost mají vozidla jedoucí ve směru z Radošova, z opačného břehu je před vjezdem na most vybudován rozšířený vyčkávací prostor. Most je vybaven stropními závěsnými svítidly, dále je vybaven malými okénky a střešními vikýřky.

Lanová dráha Imperial

- Podzemní lanová dráha Divadelní náměstí – Imperial je první z trojice pozemních lanových drah v Karlových Varech postavených začátkem 20. století. V celé své délce je vedena v tunelu. Od roku 1959 je nejstrmější českou pozemní lanovkou. Po istanbulském Tünelu jde o druhou nejstarší stále fungující tunelovou lanovku v Evropě. První dvě karlovarské lanovky zřídil a provozoval lord Westbury (provozovatelem byla jeho firma Karlovarské elektrické lanové dráhy Westbury). Koncese pro provoz dráhy k budoucímu hotelu Imperial byla vydána 16. listopadu 1906, lanovka byla budována v letech 1905–1907, zkolaudována byla 15. března 1907 a zprovozněna 18. května 1907 současně s restaurací Helenin dvůr u horní stanice. Dodavatelem byla švýcarská firma Gesellschaft der L. von Rolleschen Eisenwerke z Gerlafingenu. V následujících letech (do roku 1912) sloužila lanovka též k dopravě materiálu na stavbu hotelu Imperial. Během první republiky provozovala lanovou dráhu (i hotel Imperial) společnost Helenin dvůr – hotel Imperial. Lanovka tak sloužila především lázeňským hostům, kteří bydleli v hotelu a sjížděli dolů k léčebným pramenům. Proto byla v provozu pouze v letní sezoně. Po druhé světové válce lanovku převzalo město Karlovy Vary a provozovalo ji (opět pouze sezónně) přes Sdružený komunální podnik města Karlových Var. 1. října 1954 převzal dráhu nově vzniklý Dopravní podnik města Karlových Var, který v letech 1955–1957 provedl kompletní rekonstrukci a výměnu strojního zařízení (provoz byl tehdy přerušen). Po generální opravě byl roku 1957 zahájen celoroční provoz s kratším (desetiminutovým) intervalem. V roce 1961 byly dodány nové vozy, které nahradily původní dřevěné. Tentýž rok bylo uzavřeno lázeňské centrum pro automobilovou dopravu (včetně linek MHD). Městské autobusy tak od té doby musejí tuto oblast poměrně složitě objíždět a pro cestující z Divadelního náměstí je lepší vyjet nahoru lanovkou a tam přestoupit na autobus, než jet autobusem přímo z Divadelního náměstí. Lanová dráha byla při této příležitosti začleněna do systému karlovarské MHD a začal na ni platit stejný tarif jako v městských autobusech. Od 1. ledna 1976 byl zrušen původní Dopravní podnik města Karlovy Vary (úprava názvu v roce 1970) a lanovku i ostatní městskou hromadnou dopravu převzal národní podnik ČSAD Plzeň, dopravní závod Karlovy Vary. 1. ledna 1981 byl kvůli špatnému technickému stavu na lanovce zastaven provoz (poslední pravidelní jízda se konala den předtím) a další existence dráhy byla nejistá. Nakonec byla v letech 1983–1985 provedena kompletní rekonstrukce lanovky polskou firmou Budimex. Provoz byl obnoven až 13. listopadu 1987, neboť dodávka nových vozů od polského výrobce tramvají Konstal Chorzów se opozdila. Na konci listopadu téhož roku byla lanová dráha opětovně začleněna do systému MHD. V letech 1992 a 1993 provozoval městskou dopravu včetně obou lanovek nově vzniklý závod ČSAD Plzeň, dopravní závod MHD Karlovy Vary, od roku 1993 pak nový městský dopravní podnik ČSAD MHD Karlovy Vary, který od roku 2001 nese název Dopravní podnik Karlovy Vary, a.s. V roce 2003 byl obytný dům, v jehož přízemí se nachází dolní stanice lanovky, odprodán s věcným břemenem soukromému subjektu. Pozemní tunelová lanová dráha vede z Divadelního náměstí na výšinu Helenin dvůr (německy Helenenhof), kde je dnes hotel Imperial a Libušina ulice. Šikmá (skutečná) délka dráhy je 127 m, vodorovná délka 114 m, maximální sklon 495 ‰ a výškový rozdíl 54 metrů (Divadelní náměstí – 381 m n. m., Imperial – 435 m n. m.), jízdní doba je 58 s (původně do roku 1955 84 s, do roku 1980 102 s). Rozchod kolejí je 1000 mm, dráha je jednokolejná s výhybnou uprostřed, od počátku měla elektrický pohon. Původně měla lanovka dva dřevěné vozy s otevřenými plošinami (výrobce Gesellschaft der L. von Rolleschen Eisenwerke). Kapacita byla 40 cestujících, vozy byly rozděleny do čtyř oddílů a dveře měly (stejně jako všechny následující vozy) pouze na levé straně při pohledu z dolní stanice. Vagóny dodané v roce 1961 (výrobce Tatra Smíchov) byly celokovové, uzavřené, s kapacitou 32 sedících cestujících. Nejednalo se o kompletní nové vozy, nýbrž pouze o nové vozové skříně, podvozky byly použity původní z roku 1907. Nové vozy z roku 1987 (výroba Konstal Chorzów) jsou identické s vagóny používanými na lanové dráze na Dianu a mají kapacitu 50 sedících cestujících. Od roku 1961 je jízdní řád dráhy navázán na jízdní řád autobusových linek končících u horní stanice lanovky. Původně to byla linka č. 1, po obnovení provozu v listopadu 1987 linka č. 18, od roku 1999 linka č. 11, od roku 2001 linka č. 13. Lanová dráha je tarifně součástí karlovarské městské dopravy a platí na ní stejné jízdné. Jezdí celotýdenně v základním intervalu 15 minut. Po dobu každoroční pravidelné odstávky je zřizována náhradní autobusová doprava za lanovku, bývá označena písmenem L a bývá zajišťována prodlouženými spoji linky 13. Vzhledem k dodávce léčivých pramenů přímo do hotelu Imperial a vzhledem k opětovnému obnovení autobusové dopravy do části lázeňského centra význam lanovky poklesl, ale u horní stanice je budováno velkokapacitní záchytné parkoviště, které lanovka výhodně propojuje s centrem města. Dopravní podnik uvažuje o zavedení provozu bez obsluhy, podobně jako tomu bývá u výtahů. Dosud tomu však brání legislativa.

Lanová dráha Diana

- Lanová dráha Diana je poslední (třetí) dokončená pozemní lanová dráha v Karlových Varech. Byla vystavěna v letech 1911 až 1912. V době zprovoznění byla nejdelší lanovou dráhou v Rakousko-Uhersku. O výstavbě lanové dráze na kopec Výšina přátelství (dnes je spíše používán název Diana) bylo rozhodnuto v roce 1911. Zalesněný kopec byl protkán sítí stezek, které využívali lázeňští hosté, problémem ale byla jejich špatná dostupnost z údolí, kde se nacházela většina lázeňských budov. Dráha byla vystavěna v letech 1911–1912 podle projektu švýcarského inženýra H. H. Petera, dodavatelem byla vídeňská stavební společnost Leo Arnoldi a technická zařízení pocházela od firmy Österreichische Siemens Schuckert Werke. K zahájení jejího provozu došlo 5. srpna 1912, několik týdnů po zprovoznění druhé lanovky k hotelu Imperial. Známa rozhledna Diana s restaurací na vrcholu Výšiny přátelství byla dokončena až dva roky po zprovoznění lanovky (27. května 1914), předtím se na kopci žádná zástavba nenacházela. Provoz dráhy byl sezónní, od dubna do října, interval byl přibližně 15 minut. Na rozdíl od obou lanových drah na Imperial, které vystavěla a provozovala soukromá firma, lanovku na Dianu financovalo město Karlovy Vary, v jejímž majetku se dráha také nacházela. Stav lanové dráhy po druhé světové válce byl špatný, nicméně rekonstrukce se dočkala až v polovině 60. let. Roku 1954 lanovku od města převzal nově založený Dopravní podnik města Karlových Var, přesto se však nikdy nestala součástí karlovarské MHD (na rozdíl od dráhy Imperial). V roce 1960 byl zaveden na dráze celoroční provoz. Modernizace lanovky probíhala za trvalé odstávky z provozu od září 1963 do června 1965. Byly dodány nové vozy, rekonstruována byla trať a dolní stanice. Po obnovení provozu lanová dráha opět jezdila celoročně. V letech 1972–1974 byla rekonstruována elektrická zařízení. Od 1. ledna 1976 provozoval lanovku, stejně jako celou karlovarskou MHD, národní podnik ČSAD Plzeň, dopravní závod Karlovy Vary. Vzhledem ke špatnému stavu dráhy byl její provoz zastaven v roce 1980 (obdobně jako u tunelové lanovky Imperial) a její osud byl nejasný. V roce 1984 byla zahájena její kompletní rekonstrukce, kterou provedla polská společnost Budimex. Byly použity stejné vozy a technologie jako u dráhy Imperial, jedinou odlišností byl černý nápis „DIANA“ na obou čelech obou nově dodaných vozů a také skutečnost, že měly dveře po obou stranách karoserie. Rovněž došlo k rekonstrukci horní stanice. Provoz lanovky na Dianu byl obnoven 20. prosince 1988. V letech 1992 a 1993 provozoval městskou dopravu včetně obou lanovek nově vzniklý závod ČSAD Plzeň, dopravní závod MHD Karlovy Vary, od roku 1993 pak nový městský dopravní podnik ČSAD MHD Karlovy Vary, který od roku 2001 nese název Dopravní podnik Karlovy Vary, a. s. Šikmá délka (skutečná) lanovky je 453 m, vodorovná délka 418 m, výškový rozdíl činí 167 metrů, doba jízdy je 395 s (přibližně 6,5 minuty), rozchod kolejí je 1000 mm. Dráha je jednokolejná, uprostřed s výhybnou s Abtovými výhybkami. Vede zčásti v úrovni terénu, zčásti v zářezu, v části po náspu. Dráha má tři stanice – dolní Stará louka (v minulosti nesla též název Hotel Pupp) blízko Grandhotelu Pupp (389 m n. m.), prostřední Jelení skok (473 m n. m.) v prostoru výhybny a horní Diana (původně Výšina přátelství, 556 m n. m.). Zajímavostí je, že střední stanice se nachází přesně uprostřed dráhy, oba vozy zde tedy zastavují současně (ve výhybně). Dráhu křížují tři podchody a tři přechodové můstky. Stanice mají nástupiště z obou stran, vozy mají dveře též z obou stran. Strojovna dráhy se nachází v horní stanici. Původně disponovala elektromotorem o výkonu 61 kW, v roce 1974 byla vybavena novým strojem o výkonu 75 kW a po rekonstrukci v 80. letech zde fungoval elektromotor s výkonem 51 kW. Výměna stejnosměrného motoru za nový asynchronní motor o výkonu 55 kW s měničem frekvence o výkonu 75 kW proběhla v listopadu 2013. Původní vozy (v provozu do roku 1963) byly celodřevěné, s dvěma otevřenými a dvěma uzavřenými oddíly a celkovou kapacitou 36 sedících cestujících. Výrobce byla firma Siemens. Provozní rychlost byla 2 m/s. Při rekonstrukci v první polovině 60. let byly dodány nové vozy z Tatry Smíchov. Jednalo se pouze o nové vozové skříně, které byly na dráze usazeny na podvozky původních vozů. Nové vagóny byly celokovové, se čtyřmi uzavřenými oddíly pro celkem 40 sedících cestujících. Po výměně elektromotoru v roce 1974 byla snížena provozní rychlost na 1,75 m/s. V letech 1984–1988 došlo k radikální modernizaci trati (zvýšení rychlosti na 2,04 m/s) a opětovné výměně vozů. Nové vozy dodal polský výrobce tramvají Konstal Chorzów, mají kapacitu 50 sedících cestujících. Vagóny z Tatry Smíchov byly po čase sešrotovány i přesto, že zahraniční subjekty měly zájem o jejich zachování pro muzejní účely. Na lanovce neplatí tarif systému městské hromadné dopravy, ale speciální tarif, ačkoliv jejím provozovatelem je městský dopravce. Jsou ale uznávány celodenní jízdenky MHD. V provozu je lanovka celoročně (mimo provoz je pouze v lednu) v 15minutovém intervalu.

Mattoniho stáčírna vod Kyselka

- Budova, v níž vzniklo první Muzeum stáčení minerálních vod, nese jméno Dr. Josefa Löschnera, spolupracovníka zakladatele Heinricha Mattoniho při propagaci léčivých účinků minerálních vod. Pavilon Löschner z roku 1907 je inspirován alpskou architekturou v podobě roubené konstrukce s vyřezávanými dřevěnými detaily. Po J. Löschnerovi byl pojmenován i pramen, který zde sloužil jen jako doplňkový zdroj. Později jeho využití z důvodu nízké vydatnosti a zastaralého jímacího zařízení zaniklo, a následně se přestala využívat i budova. V říjnu 2013 zahájily KVM rekonstrukci Löschnerova pavilonu. Po kolaudaci v únoru 2015 v něm začalo postupně vznikat muzeum a jeho expozice. Vnitřní prostory muzea jsou zařízeny v historickém stylu 19. století, celkové náklady náročné rekonstrukce památkově chráněného pavilonu Löschner přesáhly 20 milionů korun. Interiér a expozici muzea jsme intenzivně připravovali od září roku 2015 až do dnešního slavnostního otevření a vynaložili jsme na ně dalších 5 milionů korun. Expozice muzea nabízí řadu historických dokumentů a dobových reálií, jako jsou fotografie, certifikáty ochranných známek, obchodní korespondence, mapy, projekty realizovaných i nerealizovaných staveb či historické lahve. Mezi vzácné předměty, se kterými se veřejnost ještě neměla možnost seznámit, patří např. dvoudílná rukopisná historická kniha o rodině Mattoni, jenž získal při dražbě v Německu ředitel Karlovarských minerálních vod Alessandro Pasquale. V expozici muzea je zařazen i historický trezor firmy Mattoni AG nebo originál litinové orlice, původně umístěné na jedné z budov lázní, která se kdysi po pádu rozbila na cca 15 kousků a nyní byla odborným pasířem opravena. Její kopie bude umístěna zpět na vilu Vilemína. Vidět na jednom místě tolik historických předmětů, spojených s mou rodinou pro mne opravdu hodně znamená. Každý nyní může díky jedné návštěvě muzea, nahlédnout do života rodiny Mattoni, která vlastní vůlí vybuodovala úspěšnou společnost, dodnes šířící věhlas Kyselky i daleko za hranice Čech“. Součástí muzea jsou však i interaktivní výstavní předměty a moderní technologie, které zpestří návštěvu muzea zejména dětem. Další zajímavostí pro děti může být i animovaný film, který vznikl z reklamního leporela firmy Mattoni z 30. let 20. století. V muzeu nechybí ani rozsáhlá sbírka historických lahví, do nichž se stáčela karlovarská minerální voda v průběhu času. Stejně tak se návštěvníci mohou těšit na sbírku etiket, zdobící lahve Mattoni v minulosti i současnosti. Unikátem vztahujícím se k regionu je pak originální hodinový stroj z 16. století z věže kostela v Radošově, dnešní součást obce Kyselka. Heinrich Mattoni se narodil v roce 1830. Jako karlovarský Němec s italskými kořeny se vlastní pílí stal populární osobností privilegované vrstvy tehdejší doby. Nezdědil přitom po rodičích žádný podnik ani velký obnos peněz, úspěchu docílil vlastními podnikatelskými a obchodními schopnostmi. Během své kariéry podnikl několik pracovních cest do zahraničí, kde se seznámil s nejmodernějšími trendy v obchodu a v oblasti stáčení minerálních vod, a také získal řadu nových cenných kontaktů. Mattoni se dokonce stal dodavatelem minerální vody na císařský dvůr. Mattoni měl cit pro pokrokové novinky a místo kameninových lahví začal stáčet vodu do skla a vynalezl nový způsob uzavírání lahví. V roce 1873 zakoupil Mattoni Ottův pramen a s ním i další pozemky. Od té doby se začala psát historie nejznámější minerální vody v Čechách se symbolem orlice. Do roku 1910 prodej minerálních vod vzrostl z 250 tisíc lahví na 10 milionů lahví ročně. Ve svých 59 letech se Heinrichovi Mattonimu podařilo získat šlechtický titul. Císařem Josefem Františkem I. byl povýšen do dědického šlechtického stavu a stal se z něho Heinrich Edler von Mattoni. Heinrich Mattoni založil v Kyselce lázně, které příznivě přispívaly propagaci léčivých účinků minerálních vod. V tomto období na přelomu 19. a 20. století se do lázní Kyselka jezdilo léčit zhruba 700 pacientů ročně. V lázních vyrostla řada nových budov, např. vodoléčebný ústav, kolonáda, lesní promenáda s rozhlednou, moderní stáčírna minerální vody a mnoho dalších technických zařízení a vymožeností. První světová válka zničila křehkou idylu lázeňského turismu včetně lázeňské noblesy, která se již nikdy neobnovila. Po druhé světové válce byl majetek společnosti Mattoni v Kyselce znárodněn. V éře socialismu se v Lázních Kyselka postupně věnovali léčbě dospělých, dorostových a nakonec dětských pacientů. Už během této doby došlo k rozdělení na dva samostatné subjekty - lázně a stáčírnu minerálních vod. Zatímco lázně byly na začátku 90. let privatizovány jinými subjekty a následně překupovány dalšími majiteli, stáčírnu v roce 1993 zakoupila od státu rodina Pasqualeových, kteří tak udrželi česko – italskou tradici a podnik posunuli na dnešní úroveň. Aktuální podobu závod získal v 90. letech právě díky výrazným investicím současných majitelů. Ihned po privatizaci v roce 1993 zahájili modernizaci závodu, nakoupili nové technologie a začali výstavbu dalších výrobních prostor. Výroba v závodě postupně vzrostla až na současných více než 200 milionů lahví za rok a závod Mattoni v Kyselce se stal jedním z nejvýznamnějších evropských závodů na stáčení minerálních vod a nealkoholických nápojů. To, co po staletí zůstává stejné, je kvalita, chuť a jedinečnost minerální vody Mattoni. Než se z dešťové kapky, která dopadne do chráněné oblasti Doupovských hor, stane přírodní minerální voda Mattoni, uplynou desítky let. Za tu dobu se voda prostupem hornin obohatí o minerály a získá tak své unikátní vyrovnané složení minerálů (hlavně draslík, sodík, hořčík a vápník) a stopových prvků, které vytváří z Mattoni lahodný, osvěžující a zdravý prospěšný nápoj vhodný na každý den. To, že minerální voda má blahodárné účinky na lidské zdraví, si moc dobře uvědomoval už Heinrich Mattoni a i díky tomu nejprodávanější minerální voda v Česku dodnes nese jeho jméno.

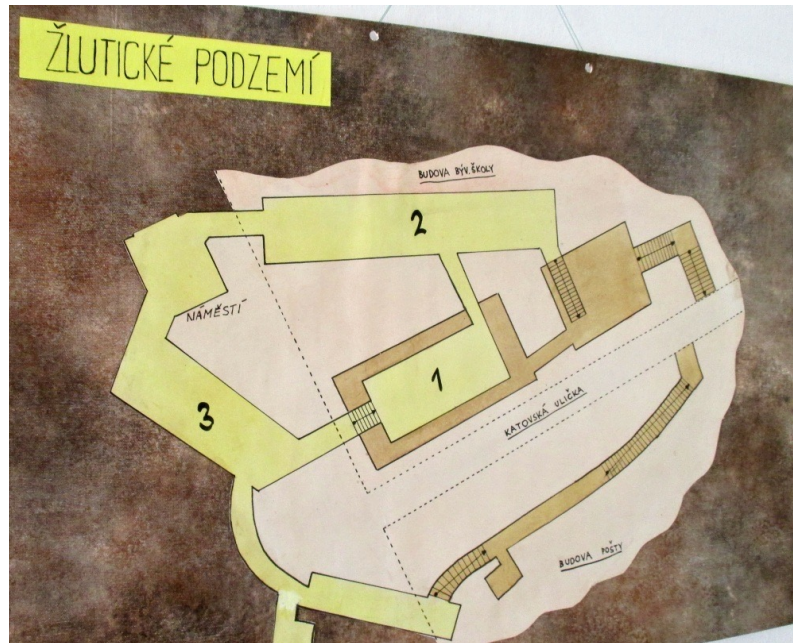
Městská jatka Kraslice

- Městská jatka jsou památkově chráněný areál v Kraslicích v okrese Sokolov, vybudovaný na počátku 20. století k porážce hospodářských zvířat. Soubor secesních staveb se nachází nad pravým břehem říčky Svatavy u jižního okraje města v ulici U elektrárny. V interiéru se nachází expozice zrekonstruovaného strojního zařízení jatek. S výjimkou objektu trafostanice, postavené na místě bývalé elektrárny, je areál od roku 2004 chráněn jako kulturní památka. Na místě vyhořelé prádelny Heinricha Pilze byly v těsné blízkosti železniční trati vybudovány jatky společně s městskou elektrárnou. Architektem byl varnsdorfský architekt Anton Möller, který se specializoval na obdobné objekty. Literatura uvádí, že inspiraci hledal v maurské nebo balkánské architektuře.[3] Postupně jich vyprojektoval až 24 na celém území tehdejšího Rakouska-Uherska, jatka v Kraslicích jsou mezi nimi považována za nejzachovalejší. Budovy postavil místní stavitel Anton Gerstner, strojní zařízení dodala pražská Rustonka. Do areálu vedla kolej z tehdejšího dolního nádraží (nyní vlaková zastávka Kraslice předměstí), aby vagony s dobytkem mohly zajíždět do jatek. Ve 30. letech 20. století proběhla modernizace, technologii pro chladírnu dodala První brněnská strojírna, manipulační zařízení jatek vyrobily plzeňské Škodovy závody. Až do roku 1990 sloužil areál svému účelu. Od roku 2002 jsou budovy v soukromém vlastnictví, využívané jako obchod se stavebninami a stylová restaurace. Areál sestává z hlavní budovy čp. 1928, pomocné provozní haly, objektu se sociálním zařízením a obytné budovy čp. 636. Obytná budova je zděný dvoupodlažní objekt s dochovaným architektonickým členěním fasád s keramickými tvarovkami. Centrální výrobní objekt tvoří přízemní zděná budova s polopatrem. Jedná se o osově symetrickou dvojici porážkových hal. Severní hala byla určena pro vepřový dobytek, jižní pro dobytek hovězí. Haly jsou propojeny manipulačním traktem předchladírny a při východní straně spojeny se střední, patrovou budovou chladírny. Severní a jižní část je doplněna dvěma budovami stájí. Na příčné ose stojí při západní straně chladírny 25 metrů vysoká kónická dvoupatrová věž završená jehlancovou střechou s makovicí. V jejím přízemí se nachází strojovna a kotelna s výparníky, v patře nádrže na horkou a studenou vodu. K věži po obou stranách přiléhají místnosti dršťkáren. V areálu bývalých jatek se dochovala značná část původních technologických zařízení. Ve výparníkové věži se dochoval chladicí systém s ležatým jednoválcovým kompresorem, původně poháněným velkým parním strojem. Ten byl později nahrazen elektromotorem firmy Siemens. Výrobník ledu sloužil nejen pro jatka k chlazení masa, ale zásobovaly se jím i okolní hospody. K odvádění ohřátého vzduchu z výměníku sloužil radiální ventilátor s jedním oběžným kolem. Rovněž se dochoval výměník s hadem kovových trubek, visutá kolejová dráha pro přepravu z porážkových hal a zdvihací zařízení k manipulaci s břemeny na kolejovou dráhu.

Městské podzemí Žlutice

- S budováním sklepů a jejich propojením začali ve Žluticích už ve středověku. Postupně sklepy propojovali, až vznikl důmyslný systém podzemního města místy vytesaného do tvrdé svorové skály. Při pomýšlení, jaké tehdy měli k ražbě primitivní nástroje, si uvědomíte, že motivace k vybudování chodeb musela být opravdu obrovská. Velkou část historického žlutického podzemí se podařilo dochovat dodnes. Tou základní potřebou tehdejších obyvatel Žlutic bylo uchování potravin a piva v chladu. Teplota je tu celoročně kolem 10 stupňů Celsia. Podzemní chodby ale také často ochránily holé životy občanů Žlutic. Když jim bylo ouvej, třeba v době husitských válek, při tažení francouzské nebo švédské armády, měli se kam schovat, případně kudy uprchnout. Propojené chodby vedly až ke kostelu, kde byla cesta ven do bezpečí. Ve středověku kamenné a ve skále vytesané žlutické podzemí také nabízelo bezpečný úkryt při požárech. Ty nebyly v době dřevěných domů se slaměnými střechami ničím neobvyklým. Několikrát shořela třetina i polovina města kromě podzemního labyrintu. Dostatek potravin a skalní zásobárna pitné vody zajistily úkryt i na několik dnů. První podzemní patro je postavené z kamenného zdiva, za to druhé je kompletně ručně vytesané ve skále. Stáří sklepů a jejich propojení je různé. Od středověkých gotických až po sklepy z 19. století. Cestou labyrintem žlutického podzemí si všimnete jedné chodby s masivními uzamčenými mřížemi. Vedou na místní policejní služebnu. I proto jsou prý mříže pro jistotu stále uzamčené. Sklepy jsou dnes přístupné pouze s přilbou a baterkou nebo čelovkou. Nevede sem totiž elektřina. Procházka pod zemí jen s vlastním světlem v ruce ale umocňuje tajemný zážitek z nevšedních prostor. Vidět tu můžete například do skály vytesané schody vedoucí hlouběji do druhého patra podzemí, dochovanou městskou šatlavu s původními okovy pro vězně a „poštelí“ vytesanou ze skály, nebo důmyslný středověký odvodňovací systém. Celé druhé patro ručně vytesané ve skále. Z bezpečnostních důvodů je dnes přístupná jen část historického podzemí, které se jinak rozkládalo prakticky pod celým historickým centrem Žlutic. Vy ale uvidíte a navštívíte tu nejatraktivnější část přímo pod muzeem Žlutic. A díky tomu, že žlutické podzemí dodnes není elektrifikované, nabízí jako jedno z mála městských podzemí opravdovou středověkou atmosféru včetně dobové tmy.

Pozůstatky papírny Aš

- Pozůstatky papírny Aš se nacházejí v místní části Doubrava ve městě Aš v Karlovarském kraji. Od roku 1991 jsou pozůstatky papírny chráněny jako kulturní památka. První papírny na tomto místě vznikly už v 17. století. Papír z Aše se těšil značné oblibě a byl vyvážen do celé Evropy, především pak při rozmachu v 18. století. Při výrobě papíru zde byl využíván stroj na rozměňování hadrů, kterému se říkalo holandr (stroj byl vynalezen v Holandsku). Po polovině 19. století však výroba papíru uvadala a po druhé světové válce v Doubravě zanikla úplně. V roce 2012 pak díky Ašské radnici a místním obyvatelům došlo k vykopání a odhalení zdiva a základů papírny, které krylo křoví (zbytky byly po válce zbourány). Díky tomuto krytí byly dochovány nejen zdi a základy, ale také některé nástroje, jako koryta, mlecí kameny, kádě, vany i samotný holendr. Vše může kolemjdoucí návštěvník vidět a prohlédnout si. Místo je doplněno také o vycházkovou terasu a informační tabule, v rámci vykopávek a úprav se opravy dočkala i nedaleká vodní elektrárna. K pozůstatkům papírny je možné dojet autobusovou linkou do zastávky Aš, Doubrava. Vede tudy také žlutá turistická trasa od přehrady na řece Bílý Halštrov a sbíhají se zde cyklostezky č. 2059 a 2062. V těsné blízkosti zbytků papírny se nachází také minerální pramen Doubrava.

Sklárna Moser

- Moser a.s. je česká firma zabývající se produkcí bezolovnatého křišťálu, nápojové soubory vyrábí barevné i křišťálové. Byla založena jako pokračovatel státní firmy Sklárna Moser v roce 1991. Sklárna Moser je členem Comité Colbert, společenství, které si klade za cíl udržet a rozvíjet tradiční rukodělnou výrobu luxusních výrobků. Sídlem sklárny Moser jsou Karlovy Vary. Je považovaná za nejluxusnější českou značku [3] a také jednu z neznámějších světových značek luxusního křišťálu. Do dnešního dne je vše od Moseru vyrobeno ručně bez pomoci strojů. Manufakturu Moser založil v roce 1857 v Karlových Varech rytec a obchodník Ludwig Moser. V roce 1873 na Mezinárodní Výstavě ve Vídni byl oceněn medailí za zásluhy, díky které se později stejného roku stal dvorním dodavatelem Františka Josefa I. V následujících letech Ludwig Moser vyhrával mnoho dalších cen a medailí jako na Mezinárodní výstavě v Paříži v roce 1879, 1889 a 1900 a na Světové výstavě v Chicagu v roce 1893. Moser převzal vedení sklářské hutě ve Dvorech (dnes součást Karlových Varů) v roce 1893 a vytvořil plnohodnotné sklářské hutě, které zaměstnávaly 400 lidí, a které nadále byly známé jako Sklářny Ludwig Moser a synové, kde pracovali i jeho synové Gustav a Rudolf. V roce 1904 dostal Moser nabídku na dodání skla pro rakouský panovnický dvůr a 4 roky na to se stal osobním dodavatelem skla pro britského krále Eduarda II. Po smrti Ludwiga v roce 1916, nastoupil do vedení jeho syn Leo Moser, který společnost rozšířil. V roce 1925 sklárna vyhrála na Mezinárodní výstavě moderní uměleckoprůmyslové výroby v Paříži. V tomto období vznikaly dekorační techniky, které jsou dodnes charakteristickými znaky moserovské produkce. Typickými atributy se stalo broušení na hrany, zdobení oroplastickým, tj. leptaným a zlaceným dekorem a využívání jedinečných moserovských barev. Z tohoto období pocházejí nápojové soupravy Splendid, Copenhagen, Paula či Royal. Velká hospodářská krize si vybrala daň také na společnosti Moser, která byla nucena snížit počet zaměstnanců na 240, a v roce 1932 Leo Moser odstoupil z vedení. Později, v roce 1938 byly podíly společnosti rozprodány. Po podepsání Mnichovské dohody v roce 1938 a následném obsazení Karlových Varů nacisty musel Moser kvůli svému původu odejít do zahraničí. Po roce 1948, v době vlády komunistů v Československu, byl Moser díky svému mezinárodnímu věhlasu schopen získat alespoň trochu nezávislosti v době, kdy byly všechny ostatní sklářské společnosti znárodněny (Crystalex). Slogan Moser - sklo králů vzniklo v roce 1880, kdy ředitel Rakouského muzea užitého umění/současného umění Rudolf Eitelberger vystavil certifikát o dokonalosti skla Ludwiga Mosera. Jeho kvalitu potvrdila také medaile z Vídeňské světové výstavy z roku 1873. V tomto roce se Moser stal oficiálním dodavatelem skla pro Vídeňský císařský dvůr Františka Josefa I. Od roku 1901 pro perského šáha Mozaffara ad-Dína a od roku 1908 pro anglického krále Edwarda VII. Později také pro papeže Pia XI., tureckého sultána Abdulhamida II. a portugalského krále Ludvíka I. a jeho manželku Marii Savojskou. V té době měl Moser již prodejní kancelář v New Yorku, Londýně, Paříži a Petrohradu. V roce 1947 československý prezident Edvard Beneš daroval budoucí anglické královně Alžbětě II. set Splendid s monogramy jako svatební dar pro ni a jejího manžela prince Filipa. V roce 2007, v den diamantového výročí královny, byly do sady přidány další šálky a mísa, které královně předal český prezident Václav Klaus během audience v Buckinghamském paláci. V roce 2004 byla sada Splendid darována také na královskou svatbu v Kodani. Sklárna Moser se zaměřuje výhradně na výrobu křišťálu bez příměsí olova. Práce s touto sklovinou je náročná, ale bezolovnatý křišťál vyniká vysokým leskem, jiskřivostí a zejména tvrdostí, která umožňuje detailní broušení a rytí. Sklárna pracuje s tenkostěnným i silnostěnným sklem, ovládá techniky jemného zlacení, platinování a další zušlechťovací postupy. Výzvou pro designéry je rovněž možnost pracovat s charakteristicky průzračnými moserovskými sklovinami v barvách polodrahokamů, které vynikají svou krásou a v kombinacích vytvářejí nevšední optické efekty. Křišťál Moser je používán ve významných domech a palácích panovníků, státníků a vlád. [zVýrobní program sklárny Moser obsahuje desítky let nepřetržitě žádané, luxusní nápojové soubory a dekorativní sklo, dále pak nové kolekce vytvářené jak na základě návrhů současných sklářských výtvarníků, tak i podle nejzdařilejších historických vzorů sklárny. Pro náročné klienty sklárna vytváří ateliérové práce na zakázku. Ve svém vývojovém studiu se sklárna věnuje zejména soudobému designu. Svě návrhy ve sklárně realizuje celá řada významných výtvarníků: Lukáš Jabůrek, Vladimír Jelínek, René Roubíček, Jan Čtvrtník, Jiří Šuhájek, Jiří Bečvář, Rony Plesl, David Suchopárek, Ingrid Račková, studio Olgoj Chorchoj, v době před válkou např. Ludvika Smrčková a Jan Štursa, krátce po válce Věra Lišková, Jan Kotík, Stanislav Libenský, František Vízner, Ivana Houserová a mnohé další osobnosti uměleckého světa. Sklárna Moser je akciovou společností s přibližně 63 zaměstnanci. Společnost má v Česku čtyři prodejní galerie, dvě v Praze a dvě v Karlových Varech. V roce 2021 byl otevřen nový obchod v karlovarském Grandhotelu Pupp. Prostřednictvím zástupců jsou výrobky Moser prezentovány takřka po celém světě. Mezi klíčové zahraniční trhy patří Rusko, USA, Japonsko, Tchaj-wan a Spojené království. Moser pravidelně inovuje svůj sortiment s ohledem na měnící se vkus a potřeby mladší generace zákazníků, tradiční historické jádro portfolia však zůstává zachováno. Nové kolekce sklárna pravidelně prezentuje na veletrzích ve Frankfurtu, Miláně nebo na přehlídce designu Maison & Objet v Paříži.

Úzkorozchodná dráha Kateřina

- Úzkorozchodná dráha Kateřina, známá také jako Muzejní dráha Kateřina, patří mezi pozoruhodné technické památky Karlovarského kraje. Nachází se v blízkosti přírodní rezervace Soos u Františkových Lázní a dnes slouží především turistům, kteří chtějí zažít jízdu historickým vláčkem a poznat industriální dědictví regionu. Atmosféru místa dotváří malebné okolí, vůně dřeva, oleje a nafty a klapot malých lokomotiv, které po úzkých kolejích o rozchodu 600 mm převážejí návštěvníky mezi stanicí Soos a areálem Kateřina. Historie této trati sahá hluboko do minulosti, kdy úzkorozchodné dráhy sehrávaly významnou roli v průmyslovém životě kraje. V oblasti Kateřiny u Skalné byla dráha původně vybudována jako průmyslová vlečka sloužící pro přepravu surovin, zejména kaolínu a dalších nerostů, mezi těžebními místy a zpracovatelskými závody. Stejně jako mnohé jiné podobné tratě postupně ztratila svůj hospodářský význam v důsledku útlumu těžby a změn v dopravních technologiích. Koleje i vozový park začaly chátrat a vypadalo to, že dráha skončí zapomenutá, stejně jako desítky dalších úzkorozchodných tratí po celé zemi. Zlom nastal v roce 2011, kdy se skupina nadšenců rozhodla část trati obnovit a využít ji pro turistický provoz. Dne 15. října téhož roku byla veřejnosti představena první expozice věnovaná úzkorozchodným drahám a uskutečnily se první zkušební jízdy. Úspěch pilotního projektu vedl k rozsáhlejší opravě kolejového svršku a vozového parku. V srpnu 2012 se rozjel pravidelný turistický provoz ze stanice Soos, a to s lokomotivami a vozy, které pocházely z bývalé báňské dráhy v Novácku na Slovensku. Už během prvních osmi jízdních dnů projelo vláčkem více než 1 200 cestujících. V dalších letech dráha pokračovala v rozvoji. Přibýly kryté i otevřené vyhlídkové vozy, začaly se konat speciální jízdy a tematické akce a vznikla veřejně prospěšná společnost Kateřina úzkorozchodná dráha o.p.s., která zajistila lepší organizační i právní zázemí. Významným partnerem se stala společnost LB Minerals, která pomohla financovat infrastrukturu. Vedle samotné jízdy mohou návštěvníci zavítat do muzejní expozice umístěné v bývalé laboratoři, kde se seznámí s historií úzkorozchodných tratí v regionu prostřednictvím fotografií, modelů, nářadí a dalších exponátů. Dnes je dráha provozována od jara do podzimu o vybraných víkendech a svátcích. Zpáteční jízdenka stojí 100 Kč pro dospělé a 50 Kč pro děti, malé děti mají vstup zdarma. Platba je možná pouze v hotovosti a provoz se uskuteční, pokud se sejde alespoň pět cestujících. Přestože jde o krátkou trať, nabízí jedinečný zážitek, při kterém se návštěvník přenesení v čase do období, kdy podobné úzkorozchodné koleje křížovaly průmyslové areály a důlní provozy po celém regionu. Úzkorozchodná dráha Kateřina je tak nejen atraktivním výletním cílem, ale i cenným příkladem záchrany technického dědictví. Uchovává paměť průmyslové minulosti Karlovarského kraje a zároveň přispívá k rozvoji místního cestovního ruchu. Návštěvníci zde mohou na vlastní kůži zažít, jaké to bylo cestovat po úzkých kolejích, slyšet dunění malých lokomotiv a vnímat blízkost historie, která zde stále žije.

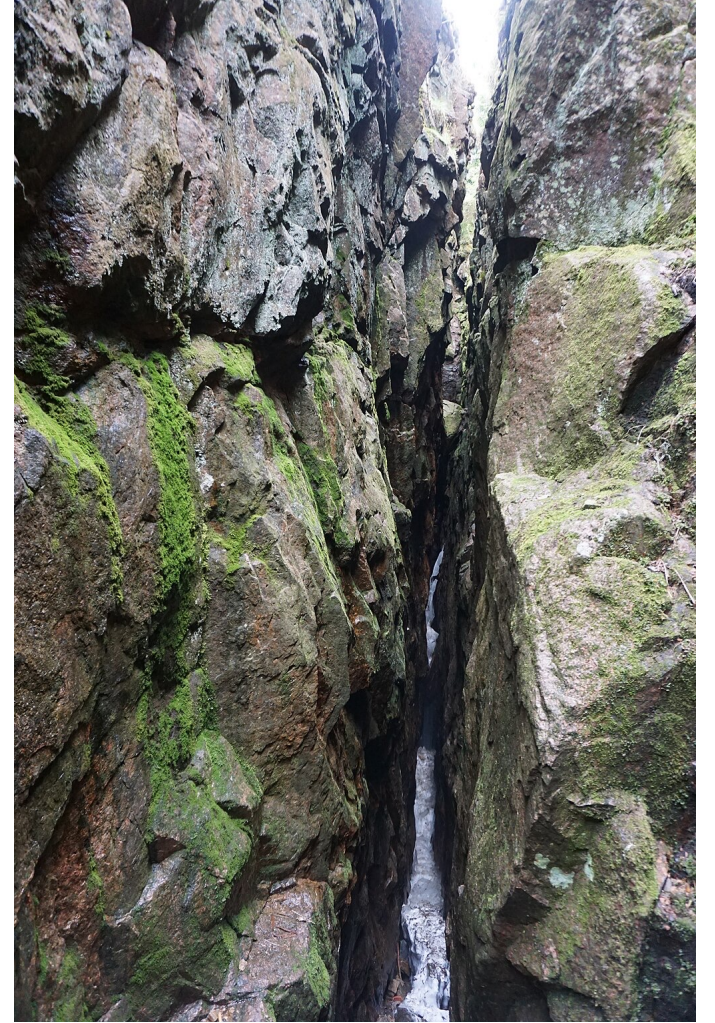
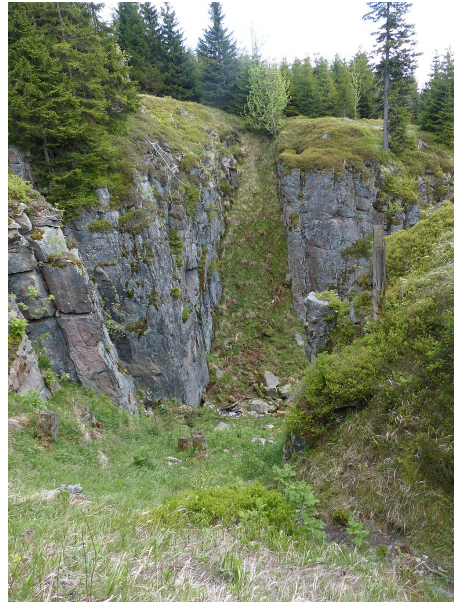
Viadukt v Perninku

- Představu o kráse železničního viaduktu v Perninku si můžeš udělat z přiložené galerie, která zobrazuje monumentální kamenný most v různých ročních obdobích a úhlech. Viadukt v Perninku je pozoruhodnou technickou památkou na železniční trati spojující Karlovy Vary s německým Johanngeorgenstadtem. Nachází se necelých sto metrů od železniční stanice Pernink, která patří k nejnvýše položeným v České republice – stojí ve výšce 902 metrů nad mořem. Stavba viaduktu začala v roce 1898 a most byl slavnostně uveden do provozu v květnu 1899, kdy byla otevřena celá trať. Má podobu mohutné kamenné konstrukce složené ze šesti oblouků s rozpětím 2×8 m, 2×10 m a 2×12 m – výška mostu dosahuje úctyhodných 20 metrů. Technická stavba je obdivuhodná nejen svou konstrukcí, ale i polohou v náročném terénu Krušných hor. Díky tomu je viadukt často vyhledávaným místem fotografů i turistů, obzvláště lyžařů, kteří ho mohou pozorovat ze sjezdovek nad i pod tratí. Viadukt v Perninku je tak – ve své původní technické kráse – symbolem spojení historie a přírody. Navazuje na dlouhou tradici horské železnice, která umožňovala propojení odlehlých oblastí, dnes představuje krásný cíl výletu i místo klidu a inspirace.

Vlčí jámy – cínový důl (Horní Blatná)

- Vlčí jámy jsou přírodní památka v Krušných horách v Karlovarském kraji. Nachází se na jihozápadním úbočí Blatenského vrchu severovýchodně od města Horní Blatná v katastrálním území obce Potůčky. Předmětem ochrany jsou středověké dobývky cínových rud, existence jeskynního ledu a výskyt kriticky ohrožených druhů mechů a živočichů. Přírodní památka se skládá z Vlčí a Ledové jámy. Výše ve svahu se nachází Ledová jáma, která vznikla vytěžením cínovcového pásma Jiří. Je až dvacet metrů hluboká a velmi úzká, čímž je v ní omezen pohyb vzduchu. Vzniklo tak specifické mikroklima, díky kterému se na dně jámy hromadil sníh a led, který neroztál ani během léta. Roku 1813 pochází zmínka o využití ledu při léčení vojáků raněných v bitvě u Lipska. Proces tvorby ledu byl narušen v roce 2005, kdy byly z jámy nelegálně odvezeny téměř dvě tuny sněhu a ledu ke stavbě sněhuláka. Dalším negativním jevem, v jehož důsledku jeskynní led zcela vymizel, bylo sucho v letech 2017–2019. Vlčí jáma vznikla odtěžením cínovcového pásma Wolfgang a pozdějším částečným zřícením stropů podzemních komor a skalních stěn. Propadlina je přes 120 metrů dlouhá, široká asi čtrnáct metrů a hluboká asi dvacet metrů. Pozůstatky obou dolů jsou památkově chráněné. Ledovou jámu na počátku dvacátého století turisticky zpřístupnil hornoblatenský Krušnohorský spolek, který vybudoval kamenné schodiště. Chráněné území vyhlásil Okresní národní výbor v Karlových Varech dne 5. září 1975 v kategorii chráněná přírodní památka.

Vodní nádrž Březová

- Vodní nádrž Březová na řece Teplé je součástí vodohospodářské soustavy Stanovice-Březová. Soustava, kterou tvoří vodní dílo Stanovice, čerpací stanice Teplička, jez Teplička a vodní dílo Březová, zajišťuje ochranu města Karlovy Vary před stoletými povodněmi. Správcem je Povodí Ohře, s. p. Hranice obcí byly upraveny tak, že plocha celé nádrže tvoří výběžek území obce Březová, vklíněný mezi území města Karlovy Vary a území obce Stanovice; Březová až do roku 1990 byla součástí města Karlovy Vary, k němuž byla připojena po druhé světové válce. Stavbu přehrady na řece Teplé iniciovalo město Karlovy Vary po katastrofální povodni v roce 1890. Přípravné práce začaly v roce 1911, přerušila je však první světová válka a projekt byl dokončen až roku 1928. Architektonickou část projektu vypracoval profesor pražské německé techniky Arthur Payr (1880–1937). Stavbu přehradní hráze provedlo v letech 1931 až 1935 konsorcium firem Lanna z Prahy a Pittel & Brausewetter z Vídně, strojní zařízení výpustí vyrobily firmy Vítkovické horní a hutní těžířstvo a Českomoravská Kolben–Daněk. Oficiální uvedení do provozu se uskutečnilo v roce 1937. Stavbu financoval stát. Nádrž je dlouhá 2 km. Po hrázi a kolem přehrady vede silnice I/20, která je náhradou za starou silnici z Karlových Varů do Mariánských Lázní. Ta byla VD Březová zatopena. Dosud je na dně nádrže při poklesu hladiny patrný starý silniční most původní silnice. Hlavní účel je protipovodňová ochrana města Karlovy Vary a zajištění periodických proplachů koryta pod hrázi. Spolu s vodním dílem Stanovice na Lomnickém potoce slouží k zásobování Karlovarska pitnou vodou. Vedlejším účelem nádrže je výroba elektrické energie a nadlepšování průtoku při pořádání kanoistických závodů na toku pod hrázi. Je zde také regulovaný chov pstruhových ryb.[2] Na nádrži Březová je zakázán provoz plavidel se spalovacím motorem. Hráz je přímá, betonová, gravitační. Kóta koruny hráze se nachází na 433,95 m n. m. Maximální výška hráze nad terénem je 24,95 m, šířka koruny hráze je 8,4 m, délka koruny hráze 228,8 m. Přehrada má pět bezpečnostních korunových přelivných ploch. Výpustná zařízení jsou dvě. Pravé tvoří dvojice potrubí s vnitřním průměrem 1 500 mm a délkou 20,3 m. Levé výpustní zařízení má průměr 2 100 mm o délce 19,3 m a slouží jako přívodní potrubí vody k soustrojí malé vodní elektrárny. Strojovna elektrárny pod přehradou je osazena třemi soustrojími s plně automatickou regulací a kontrolou chodu: 2× Francisova turbína ČKD F30H 216 kW s generátory Siemens 130 kW, 1× čerpadlo Sigma 400QVC 42 kW s asynchronním motorem MEZ 30 kW v generátorovém režimu. Levá výpust byla připravena na osazení malou vodní elektrárnou již od výstavby ve třicátých letech 20. století, ale samotná instalace proběhla až v roce 1988, rekonstrukce a automatizace do současné podoby pak proběhla v roce 2002. Vodní nádrž shromažďuje vodu z povodí o rozloze 294,2 km², ve kterém je dlouhodobý roční průměr srážek 685 milimetrů. Průměrný roční průtok je 2,49 m³/s a neškodný odtok dosahuje 90 m³/s.

Vodní nádrž Mariánské Lázně

- Vodní nádrž Mariánské Lázně je nejstarší přehrada se zděnou hrází v Česku. Leží 2 km severně od stejnojmenného města. Nachází se v Maxově údolí na Úšovickém potoce. Vodní dílo je součástí vodohospodářské soustavy Podhora – Mariánské Lázně. Okolí tvoří husté lesy. Vodní dílo je spravováno státním podnikem Povodí Ohře a z důvodu ochrany vodního zdroje nejsou hráz ani její okolí přístupné. Podnět ke stavbě dal roku 1883 mariánskolázeňský radní Wenzel Lerchel. Důvodem byly stoupající nároky na odběr vody během lázeňské sezóny. Návrh vypracoval roku 1884 profesor pro inženýrské vědy na německé technice v Praze Andreas Rudolf Herlacher. Stavbu provedla v letech 1894 až 1896 pražská firma inženýra Karla Kresse. Vodní dílo bylo uvedeno do provozu v roce 1896. Hráz tvořilo kyklopské zdivo ze syenitových kvádrů zděných na maltu. Stabilitu zvyšoval zemní násyp na návodní straně. Krátce po dokončení se však ukázalo, že objem nádrže je nedostatečný. V roce 1906 byl proto vypracován návrh na navýšení a rozšíření hráze a její zasypání po obou stranách až po korunu. Roku 1912 byla hráz zvýšena o 3 m a z obou stran až po korunu přisypána. K dalšímu předpokládanému zvýšení již nedošlo. Po skončení prací roku 1912 pojalo vodní dílo 278 000 m³ vody. V této podobě sloužilo do šedesátých let 20. století, kdy bylo rozhodnuto o zvýšení přívodu vody přečerpáváním z vodní nádrže Podhora a nádrž prošla celkovou rekonstrukcí. Hlavní funkcí nádrže je zásobování města Mariánské Lázně pitnou vodou. Vedlejším účelem je částečná ochrana území pod hrází před povodněmi. V obdobích nedostatku vody může být nádrž doplňována vodou z vodního díla Podhora. Vodní nádrž shromažďuje vodu z povodí o rozloze 3,33 km², ve kterém je dlouhodobý roční průměr srážek 817 milimetrů. Průměrný roční průtok je 0,04 m³/s a neškodný odtok dosahuje 1 m³/s.

Výroba hudebních nástrojů Kraslice

- Amati Kraslice je česká firma zabývající se výrobou dechových hudebních nástrojů se sídlem v Kraslicích. Amati navázala na tradici houslařství v okolí Kraslic (Luby - Schönbach od počátku 17. stol.) a výroby dechových nástrojů (od poloviny 18. stol.), která se v 19. stol. soustředila do malých továren, vesměs v německých rukou. Po odsunu Němců po roce 1945 se zbytky výroby soustředily do družstva Amati, v roce 1948 zestátněného a spojeného s firmou V. F. Červený v Hradci Králové. Svou produkcí se řadila mezi tři největší výrobce svého druhu v Evropě a vyvážela do více než 50 zemí světa. V roce 1990 firma prošla privatizací, opustila houslařskou výrobu a změnila název na Amati - Denak (Dechové nástroje Kraslice). V listopadu 2019 vyhlásil soud firmu v úpadku, švýcarský majitel ustanovil krizového manažera. Značka zahrnuje obchodní značky Amati, Stowasser, Rott (pro španělský a portugalský trh) a V. F. Červený & synové, přičemž V. F. Červený & synové má vlastní výrobu v Hradci Králové a vzhledem k šíři sortimentu je světově největším výrobcem pístových nástrojů. Vedle dechových nástrojů dřevěných a žestových (plechových) všech druhů vyrábí firma ventilové, pístové a signální nástroje. Portfolio firmy tak zahrnuje saxofony, klarinety, flétny, fagoty a kontrafagoty, trubky, lesní rohy, křídlovky, melafony, suzafony, baskřídlovky, eufonia, pozouny a tuby a také bicí nástroje. Kromě hudebních nástrojů vyrábí firma Amati-Denak rovněž ochranná pouzdra a kufříky na své nástroje a poskytuje řadu služeb, jako úpravy nástrojů, galvanické zušlechťení či barvení kovových součástí. V podhůří Krušných hor, na české i saské straně, má výroba hudebních nástrojů dlouhou tradici. V Lubech je první houslař (Melchior Lorenz) doložen už k roku 1631, řemeslná a domácí výroba dechových nástrojů od 18. století. Během 19. století se výroba v Kraslicích rychle rozšířila a vznikaly četné drobné i větší továrny, takže kolem roku 1900 zde působilo 11 továren s asi 300 dělníky a 500 domácími pracovníky. 16 obchodních firem působilo na domácím i zahraničním trhu. V nuceném odsunu roku 1945 byli prakticky všichni majitelé a téměř všichni kvalifikovaní řemeslníci jakožto Němci odsunuti do Německa a Kraslice byly osidlovány z českého vnitrozemí. V září 1945 bylo v Kraslicích založeno družstvo s názvem Amati zahrnující několik výrobců hudebních nástrojů. O tři roky později po komunistickém puči v roce 1948 byl podnik znárodněn a byly k němu připojeny některé další firmy s tradicí v oboru. Kraslice se postupně staly hlavním místem výroby dechových a bicích nástrojů v Česku. Do roku 1989 byla součástí (jako závod) nejprve národního, pak oborového a nakonec státního podniku ČESKOSLOVENSKÉ HUDEBNÍ NÁSTROJE se sídlem v Hradci Králové. Po privatizaci firmy v roce 1993 přibyl k názvu Amati dovětek Denak (zkratka pro Dechové nástroje Kraslice). Firma však zápasila s levnou asijskou konkurencí, s nedostatkem kvalifikovaných pracovníků i obchodních styků a několikrát změnila majitele. V září 2019 byl na firmu podán insolvenční návrh, v listopadu 2019 soud konstatoval úpadek a majitel povolal krizového manažera. Firma věřitelům dluží přes 140 mil. Kč. I v souvislosti s Brexitem dostali všichni zaměstnanci na konci roku 2019 výpověď a majitel společnosti z Velké Británie chce kraslickou firmu likvidovat. Mezi lety 2020 až 2021 byla firma provozována v bankrotu. Poté co proběhl prodej závodu společnosti WP TRADE s.r.o. (22.8.2021) insolvenčním správcem, vznikla firma Amati Kraslice, výrobní družstvo.

Vysoká pec v Šindelově

- Dřevouhelná vysoká pec v Šindelově je technická památka, od roku 1963 chráněna jako nemovitá Kulturní památka České republiky. Nachází se v Krušných horách u západního okraje obce Šindelová v okrese Sokolov v Karlovarském kraji. Základ významné železářské tradice v Šindelově, Rotavě a Nejdku úzce souvisí s těžbou nerostného bohatství v Krušných horách a následnou zpracovatelskou hutní činností. Železné rudy se těžily nad zaniklými sídly u dnešní Rotavy, Šindelové, Vysoké Peci a Tisové u Nejdku. Železné rudy se na území Karlovarského kraje prokazatelně těžily a zpracovávaly od počátku zemědělské a hornické kolonizace ve 13. století za panování krále Václava I. Památky na počátky tohoto průmyslového odvětví zanikly, tak jak se s postupem času prosazovaly nové technologie. Doklady starších technologických zařízení buďto zanikly zcela, anebo prošly zásadními přestavbami. Jednou z mála stojících technických památek spojených s hutní výrobou je dřevouhelná vysoká pec v Šindelově. Význam této památky přesahuje hranice regionu, a to zejména s ohledem na počet autenticky dochovaných obdobných objektů na území celé České republiky. Památka je srovnatelná například s mimořádně zachovalou dřevouhelnou vysokou pecí Barbora v Jincích v Brdech či s torzem staré huti u Adamova na Blanensku. První zmínky o železářských hamrech v Šindelově jsou z poloviny 14. století a souvisejí se získáním kutacího práva Plikem z Plikenštejnu, tehdejším majitelem jindřichovického panství. Rozmach železářské výroby však nastal až po útlumu těžby rud neželezných kovů koncem 16. století. Souviselo to nejspíš s vysokou spotřebou dřeva pro hutnění, jehož dodávky byly dříve přednostně směřovány k těžbě a zpracování rud drahých kovů, zejména stříbra. V Šindelově je rozmach železářské výroby spjat s příchodem Nosticů, do jejichž rukou přešlo zdejší panství v roce 1627. Železářny Nosticů, které zahrnovaly provozy v Šindelově a v Rotavě, byly v provozu do roku 1909, kdy došlo ke spojení s Petzoldovými železárnami v Nejdku. Roku 1839 byla při pecích postavena válcovna plechu. Další modernizace areálu huti probíhala v letech 1858–1859, kdy vysoká pec s přílehlými objekty získala nový architektonický ráz. Hospodářská krize v sedmdesátých letech 19. století dosáhla i do Šindelové. Dřevouhelná vysoká pec na výrobu surového železa byla pro nerentabilitu v roce 1873 zastavena, ale další provozy zde zůstaly zachovány, např. válcovna jemného plechu a slévárna. Zejména produkce plechu se ukázala jako životaschopná, a tak byly válcovny koncem 19. století zmodernizovány. Během první světové války se zde vyráběly nábojové pláště, plechovky na konzervy a další válečný materiál. Za první světové války byl podnik jediným v monarchii, který vyráběl konzervářský plech a byly z něj vyrobeny všechny rakouské konzervy. Krize ve třicátých letech 20. století ukončila výrobu většiny produktů, pokračovala jen válcovna plechu. V Šindelově fungoval vedle huti i hamr na plech a v 1. polovině 18. století bylo započato s cínováním plechu. Počátky této technologie jsou spojovány právě s Krušnohořím. Další rozšíření provozu nastalo ve 2. polovině 18. století, kdy je k roku 1757 doložen provoz dřevouhelné vysoké pece, zřejmě již druhé, a následné zbudování dalšího hamru na plech. Zásadní proměnou huť prošla v průběhu 19. století. Roku 1818 byla na místě starší vysoké pece vystavěna nová, jejíž torzo se dochovalo. Do nově vybudované vysoké pece se vešlo 120 centnýřů (přibližně 7 400 kg) vsázky k tavbě. Pec vyráběla denně 40 centnýřů (přibližně 2 450 kg) surového železa. Nedaleká druhá pec byla nahrazena cínovnou a doprovodnými provozy. Vlastní vysoká pec měla vnější plášť postavený z žulových kvádrů, stažených ocelovými svorníky. Její výška byla přibližně 11 m. V budově vysoké pece bylo zabudováno dmyhadlo, nákladní výtah a stoupa, vše poháněné vodním kolem. Tímto kolem byla poháněna i vedle stojící stoupa na strusku. Voda byla přiváděna náhonem. Na těleso pece navazoval objekt slévárny, kde se odlévaly housky surového železa a také hotové výrobky, například litinová kamna. Mohutné kamenné krakorce ve vnější stěně pece nesly dřevěný krov slévárny. Na stavbách v okolí se můžeme poměrně často setkat s odlévanými struskovými cihlami. Přestože v letech 1858–1859 došlo k celkové modernizaci areálu huti, schylovalo se v této době pomalu ke konci dřevouhelného vysokopečního hutnění. Způsobil to nástup efektivnějšího koksového hutnění. Dle zpráv z roku 1876 byla vysoká pec již vyhaslá. V provozu však zůstávala válcovna jemného plechu, pocínovna, slévárna a mechanické dílny. Válcovna jemného plechu byla v letech 1910–1912 rozšířena. V roce 1927 bylo v provozech zaměstnáno 550 dělníků, z toho 440 ve válcovně, 42 ve slévárně a 68 v mechanické dílně. Kromě nich zde pracovalo několik úředníků a mistrů. V době světové hospodářské krize v roce 1930 již nastal prudký pokles výroby, který ještě téhož roku vyústil v zastavení provozu válcovny a následně i slévárny. Roku 1939 byl obnoven provoz pro válečné účely, výroba byla zastavena až 16. června 1945. Po druhé světové válce již výroba nebyla obnovena a došlo k demontáži výrobního zařízení, což znamenalo konec zdejší železářské tradice. V době, kdy už byl celý areál vyhlášen kulturní památkou, jej využíval národní podnik Státní statek, závod Dolní Nivy. Objekt přípravný sloužil jako seník a skladiště. Po zřícení části objektu bylo provedeno stavební zaměření, zachycující poslední fázi technického, ale i architektonického stavu. V průběhu dokončování měřičských prací byla vlastníkem srovnána se zemí velká část areálu. Dochovalo pouze torzo obnažené vysoké pece ze žulových kvádrů. Z přílehlých přístaveb nezůstalo téměř nic. Po stranách pece jsou dochovány jen zbytky strojovny a objektu, kde původně bylo umístěno vodní kolo, a krátký úsek náhonu. Z objektu přípravný se zachovalo jen obvodové zdvo do úrovně koruny. Stav torza památky je kritický, neprováděla se ani základní údržba, což vedlo k dalším destrukcím. Náletové dřeviny pomalu, ale jistě trhaly poslední zbytky této technické památky, připomínající nelehkou práci někdejších obyvatel Krušných hor. Z dalších staveb se však zachoval rybník v Šindelově, nazývaný Teich, který nechali vybudovat Nosticové jako zásobárnu vody k pohonu strojního zařízení. Ten slouží jako rekreační místo a je využíván ke koupání. Vysoká pec v Šindelově je Národním památkovým ústavem vedena na Seznamu ohrožených nemovitých památek. K vlastnictví torza stavby železářské vysokopeční huť se nehlásil majitel pozemku a neměl o něj zájem ani stát, [10] který prostřednictvím Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových na počátku roku 2016 převedl huť do vlastnictví Spolku za zachování huť v Šindelově. Spolek dlouhodobě usiluje o záchranu mimořádné technické památky, připravuje záchraně zajištěné stavby a následně projekt na její opravu. V roce 2016 byla vysoká pec zajištěna proti dalšímu chátrání a provedena dostavba hlavy pece. V průběhu roku 2017 bylo zrekonstruováno zdvo vlastní pece a přistavěna její nástavba, včetně zastřešení. Obnova památky byla dokončena v roce 2020. Celkové náklady na obnovu činily necelých 5,9 milionu korun. Vysoká pec má tvar 11 metrů vysokého komolého jehlanu, vyzděného z kamenných kvádrů a v horní části z cihel a struskových tvárnic. Vpředu je v peci výklenek pro odpich, na který původně navazovala přístavba slévárny. Na pravé straně je druhý výklenek, u kterého byla výfučna s dmyhadlem vzduchu. Za pecí je torzo budovy přípravný vsázky, zbudované za použití stejného materiálu jako vlastní pec. Mezi oběma stavbami probíhal náhon s vodním kolem pro pohon strojních součástí huť, přes náhon vede most pro zavážení pece.

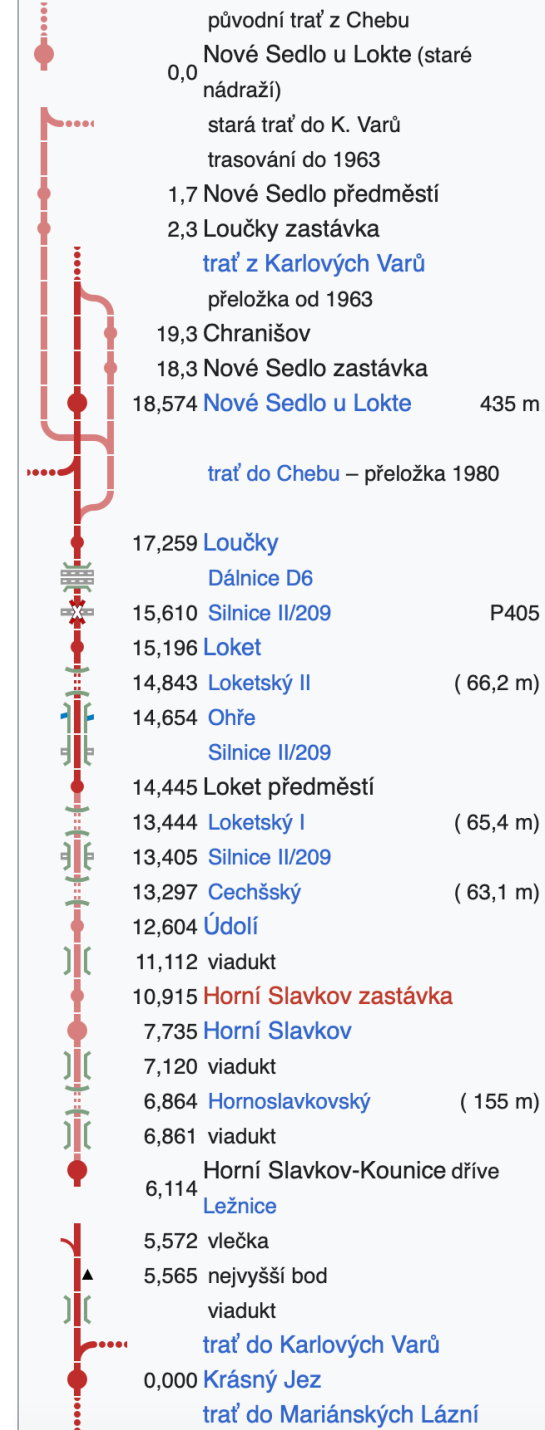
Zámecký pivovar Chyšě

- V obci Chyšě, na předělu tří krajů – Karlovarského, Středočeského a Ústeckého, 35 km od lázeňského města Karlovy Vary, byl první pivovar založen při renesančním zámku již v roce 1580. Současná budova náležela panskému pivovaru, který byl ze staršího objektu přestavěn podle projektu Ignáce Ullmanna v letech 1839–1841 a svou činnost ukončil za druhé světové války. Zpustlá budova byla v 70. a 80. letech 20. století již jen ruinou. Společně se zámek ji v 90. letech zakoupila a dala zrekonstruovat rodina Lažanských, jejichž předkové vlastnili zámek od roku 1766. Od roku 2006 se začalo opět vařit pivo. Dvoupatrová podsklepená budova na obdélném půdorysu stojí východně od zámku, od něhož je oddělena zdí. Hlavní vstup má z podélné jižní strany od silnice. Vstupuje se do průjezdu s valenou klenbou, jímž lze projít rovně do dvora, do sklepa (na exkurzi do varny po předchozím sjednání) nebo vpravo do restaurace s pivnicí. Ve druhém patře je šest pokojů na ubytování. Ze severovýchodu na pivovarský dvůr navazuje areál někdejšího kláštera s farním kostelem Jména Panny Marie. V pivovaru se vaří pivo tři druhů pod společnou značkou „Prokop“, a to světlá jedenáctka, polotmavá dvanáctka a tmavá dvanáctka. Další sortiment tvoří speciály – v roce 2008 to byl vánoční 22° tmavý speciál, každoročně pak na Velikonoce, Máje i Václava se vaří další „lahůdky“. Všechna piva jsou nepasterizovaná, vyrobena ze žateckého chmele, především pak z odrůdy žatecký poloraný červeňák. V roce 2016 byl pivovar vyhlášen nejoblíbenějším minipivovarem v České republice.

Železniční trať Nové Sedlo u Lokte – Krásný Jez

- Železniční trať Nové Sedlo u Lokte – Krásný Jez (v jízdním řádu pro cestující v úseku Nové Sedlo u Lokte – Loket společně s tratí Nová Role – Chodov označená číslem 144, obnovený úsek Krásný Jez – Horní Slavkov-Kounice je přiřazen k trati 149) je železniční trať v České republice. Trať je v úseku Loket předměstí – Horní Slavkov-Kounice bez provozu, ale oficiálně zrušená není. Pouze je na ní dlouhodobá výluha. Uvažuje se o jejím využití jako velodráhy. Občas se objeví i návrh na obnovení železničního provozu. Jednokolejná regionální trať prochází čtyřmi tunely, z nichž na provozovaném úseku se nachází jen jeden. Provoz na trati byl zahájen v roce 1901. Roku 1980 byla při přeložce sokolovské trati přeložena i část této kvůli jejímu napojení. V roce 1997 byl provoz zastaven a od roku 2006 je v provozu trať do Lokte předměstí. V září 2012 začala obnova první části trati v úseku Krásný Jez – Ležnice (odb. vlečky Legios). K 28. 6. 2013 byl slavnostně zahájen provoz na šestikilometrovém úseku z Krásného Jezů do zastávky Ležnice (nově přejmenována na Horní Slavkov-Kounice). Od května do září je na dráhu objednáno 5 párů osobních vlaků vždy v nepracovní dny. I v následujících letech byla osobní doprava objednávána jen o víkendech během letních prázdnin. Kamenné viadukty na této železniční trati jsou chráněny jako technické památky.

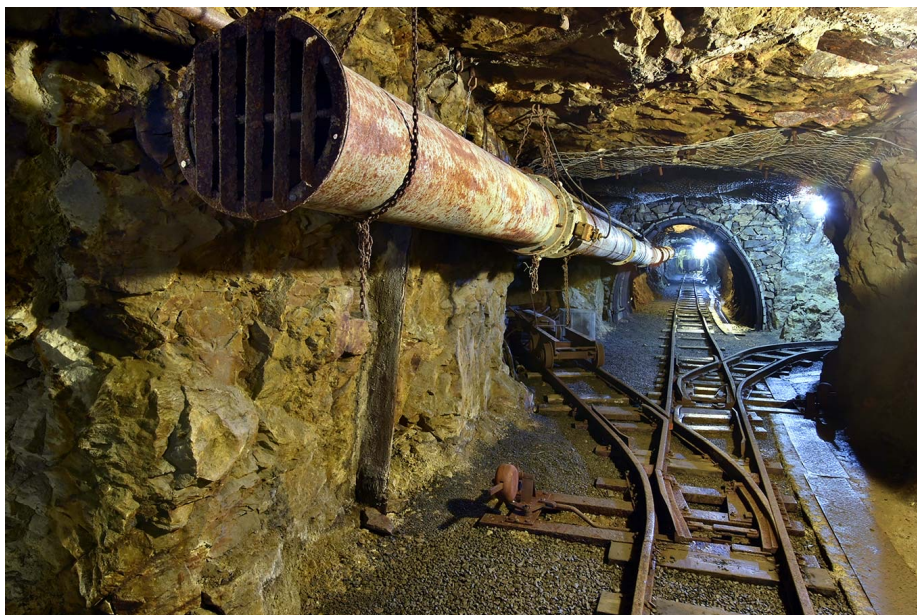
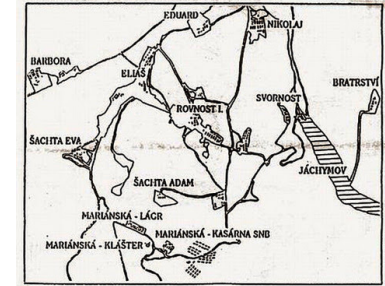

Štola č. 1 (Jáchymov)

- Jáchymov patří mezi nejvýznamnější česká hornická historická města. V 16. století ho proslavila ho těžba stříbra a následná ražba stříbrné mince tolarů (od těchto mincí, které byly ve své době zárukou kvalitní měny je odvozen i název měny USA – dolaru). Stříbrná horečka sice během několika desetiletí pominula, ale hornická činnost pokračovala i nadále – vedle stříbra se těžilo olovo, arsen, kobalt, nikl, cín a také smolinec, který se používal k barvení skla. A byl to právě jáchymovský smolinec, ve kterém manželé Curieovi objevili v roce 1898 nové prvky – polonium a radium. Tento objev přinesl městu světlé (radonové lázně) i stinné stránky. Od konce 40. let probíhala na Jáchymovsku masivní těžba uranu pro potřeby zbrojního programu SSSR. Při této těžbě byly využíváni i političtí vězni – muklové (muž určený k likvidaci), kteří zde pracovali a žili v naprosto nevyhovujících podmínkách (nedostatek potravin, špatné vybavení, bez ochrany proti záření, bez lékařské péče atd.). Mezi památky na těžbu stříbrných i uranových rud patří i areál štoly č. 1 a sousední důl Svornost. Ražba štoly č. 1 proběhla v rámci rozsáhlých průzkumných prací bývalými Jáchymovskými doly v letech 1952 – 1953. Její délka je 230 m a jedna z bočních chodeb protíná i v minulosti těžbou stříbrnosnou žílu Evangelist. Práce na zpřístupnění štoly proběhly v letech 2006 – 2008. Ve štole je instalována také malá expozice důlní techniky – důlní vozíky, vrtáky apod. V roce 2012 se pak podařilo vyčistit a zabezpečit i starší důlní díla z dob stříbrné horečky v na přelomu 15. a 16. století.

Mapa koncentračních Láborů na Jáchymovsku. Stav z r. 1952.

Bockova štola (Jáchymov)

- Bockova štola je historické důlní dílo v Jáchymově. Nachází se pod budovou pošty a směřuje k uzavřenému středověkému stříbrnému dolu Tomáš na Suché. Původní portál byl zcela zničen při stavbě obytného komplexu a nahrazen betonovým vyústěním. V této štole těžař Jan Bock v polovině šestnáctého století zavedl poprvé na světě separátní ventilaci měchovým dmychadlem. Vzduch byl do štoly vháněn pomocí měchů a rozveden dřevěným potrubím. Dnes štola odvodňuje důl Bratrství.

Dědičná štola Svatá Barbora (Jáchymov)

- Dědičná štola sv. Barbory v Jáchymově je štola, jejíž ražba byla započata v roce 1518 z dolu Svornost v hloubce 106 metrů od ústí těžní jámy. Odvodňovala různá důlní díla v hloubce 323 metrů. Ražena byla přímo v délce 3020 metrů (s překopy 8550 metrů). Koncem šestnáctého století to bylo největší důlní dílo Evropy s celkovou délkou 7668 metrů (s překopy 11,5 kilometru). Štola je průchozí, ale běžně nepřístupná. Štola Svatá Barbora byla vyražena pro odvodnění dolů Nové Štěstí s Radostí na Kamenném vrchu (Huberbergu). Nahradila štolu Rakouský dům jako štola odvodňující celý revír. Dnes na bývalé ústí štoly upozorní stojatá voda v prohlubni napravo od lesní cesty směrem ke Kosímu potoku a haldy v témže směru. Štola měla dvě větrací šachty výše v kopci.

Dědičná štola Svatý Daniel (Jáchymov)

- Dědičná štola sv. Daniela v Jáchymově byla ražena na třetím patře dolu Svornost v hloubce 148 metrů od okraje těžní jámy. Ražena byla jako odvodňovací a dědičná je proto, že musí být udržována i v případě uzavření dolu. Štola byla ražena v přímém směru a její délka zpočátku činila 2850 metrů (s překopy 10650 metrů). Zachytávala důlní vodu z hloubky 361 metrů. Ke konci šestnáctého století dosáhla přímá délka štoly šesti kilometrů. Štola byla vyzděna suchou vyzdívkou hlušinou. Od roku 1901 štolou odtékala voda ze zatopeného dolu Svornost. V roce 1908 Říšský ministr Buquoy pověřil Ing. Štěpa vybudováním potrubí pro dopravu radonové vody do lázní položeném právě ve štole sv. Daniel. Voda se tudy dopravovala až do roku 1961, kdy bylo zprovozněno potrubí ve štole Curie.

Štola Leithund (Jáchymov)

- Štola Leithund pochází z počátku dolování v Jáchymově. Její ústí je v podobě z poloviny šestnáctého století a portál z roku 1852. Ten je dnes do poloviny pod úrovní terénu. Do devatenáctého století štola sloužila k těžbě stříbra ze žíly Dorothea, ve dvacátém století při těžbě uranu sloužila jako větrací důlní dílo. Ústí štoly je chráněno jako kulturní památka ČR. Portál se dochoval v podobě z roku 1852. Na klenáku je vytesaný nápis K.K. Leithund stolln A 1852. Nachází se u silnice I/25 při konci města ve směru na Boží Dar. Ústí je zabetonováno a dílo je tak nepřístupné.

Dědičná štola Jana Křtitele (Staré Sedlo)

- Dědičná štola Jana Křtitele je historické těžební a odvodňovací důlní dílo spojené s uhelným a kyzovým hornictvím na Sokolovsku. Štola se nachází ve Starém Sedle nedaleko pravého břehu Ohře v okrese Sokolov v Karlovarském kraji. Předmětem těžby štolou bylo nejdříve dobývání železných kyzů pyritu a markazitu za účelem výroby kamence, později zelené a modré skalice a vitriolového kamene k výrobě olea – dýmavé kyseliny sírové. Jako vedlejší produkt z výpalků kyzů při výrově kyseliny sírové se vyráběl hnědočervený leštící prostředek, používaný při leštění zrcadel s názvem potté, nebo také caput mortuum. Později sloužila štola jako odvodňovací důlní dílo hlubinného uhelného dolu Michal ve Starém Sedle. Štola Jana Křtitele a pozůstatky minerální závodu Svaté trojice patří k lokalitám Geoparku Egeria, součástí Česko-bavorského geoparku. Od roku 2000 je štola s opěrnou zdí chráněna jako technická kulturní památka České republiky. Z geomorfologického členění se lokalita nachází v Sokolovské pánvi na území okrsku Svatavské pánve. Podloží pánve zde tvoří žuly karlovarského plutonu na které nasedá starosedelské souvrství s nejstaršími terciárními sedimenty pánve. Souvrství je tvořeno převážně druhotně prokřemeněnými pískovci až křemenci s polohami slepenců o mocností až 40 m. V sedimentech starosedelského souvrství se hojně objevuje fosilní flóra jako svědectví dubo-vavřínových lesů subtropického pásma s průměrnou roční teplotou 15 až 20 °C. Pod ústím štoly se nacházejí výchozy souvrství s pseudokrasovými jevy. Tyto zajímavé skalní útvary ve svazích při Ohři jsou chráněny jako přírodní památka Údolí Ohře. Nadloží starosedelského souvrství tvoří uhelné lávky sloje Josef, jejichž sedimentaci provázela vulkanická činnost. Ta ovlivnila vznik vložek tufů a tufitů s obsahem železných kyzů i složení popelovin v uhlí. Tyto partie se těžily jako surovina pro chemický průmysl. Historie dědičné štoly souvisí s historií starosedelského chemického průmyslu a uhelného hornictví. Ta sahá až do 16. století, kdy na území obce Staré Sedlo začalo využívání nerostných surovin. Někdy kolem roku 1550 začala těžba kyzových lupků v bezprostředním nadloží sloje Josef. Přesné časové určení není známé, ví se však, že minerální závod Svaté Trojice ve Starém Sedle založili těžaři z Horního Slavkova. Ve falknovské městské knize z roku 1573 se uvádí, že minerální závod je v čilém provozu. Za třicetileté války došlo k výraznému poklesu výroby. O nový rozvoj závodu se výrazně zasloužil Jan Hartvík z Nostic, majitel sokolovského panství, který začal od roku 1668 skupovat jednotlivé podíly. Závod i s obcí Staré Sedlo byl zobrazen na oltářním obraze z roku 1673, umístěném v kostele Nejsvětější Trojice. Obraz však shořel při požáru obce v roce 1861. Nejprve se v minerálním závodě vyráběl kamenec, následovala zelená a modrá skalice. Teprve v 70. letech 18. století docházelo k prvním pokusům o výrobu vitriolového kamene, z něhož se dále vyráběla kyselina sírová. Jako vedlejší produkt při výrobě kyseliny sírové se získával červený prášek, oxid železitý, zvaný caput mortem (mrtvá hlava – z latiny), který se stal v druhé polovině 19. století jedním z hlavních výrobních produktů a představoval surovinu pro výrobu 41 odstínů barev. Surovinou k výrobě kamence, zelené skalice a kyseliny sírové byly kzy a kyzové uhlí, těžené z malých hloubek. Výroba byla energeticky náročná a spotřebovala mnoho dřeva, jehož cena neustále stoupala. Proto se hledalo náhradní řešení. K prvnímu k prvnímu pokusu o využití uhlí došlo již v roce 1710, avšak trvalo ještě plných 90 let, než bylo topení dřevem nahrazeno zcela uhlím. K tomuto procesu docházelo postupně. Uhlí se dováželo z dolů v okolí Louček a Chranišova. Vlastní uhlí ze Starého Sedla, těžené společně s kzy bylo nekvalitní. Roku 1816 se stal majitelem minerálního závodu Johann David Starck, jež začal s modernizací závodu. Po vyčerpání zásob kyzových lupků a kyzů z malých hloubek nechal v letech 1815 až 1816 vyrazit štolu Jana Křtitele. Kyzové uhlí s pyritem se vozíky naváželo přímo do závodu. V druhé polovině 19. století ztrácel závod Svaté Trojice postupně na významu. Svědčí o tom i skutečnost, že vedení společnosti se 1. dubna 1876 přestěhovalo do Dolního Rychnova, kde se věnovalo rozvíjející se těžbě uhlí a výrobě skla. V místech, kde se probíhalo louhování kyzů, je mrtvá půda zbarvená oxidy železa. Roku 1879 byl založen důl Michal s těžní jámou vyhloubenou přímo v obci, poblíž Hruškovského potoka. V počátcích se jednalo o malé důlní dílo, s nepatrnou roční těžbou. V některých letech důl vůbec netěžil. Přelom nastal v roce 1918, kdy důl zakoupila společnost z Oloví. Rubání probíhalo hlubinným způsobem, metodou pilířování na zával v jedné sloji 4 až 6 m mocné, v největší hloubce 45 m. Důl neměl vlastní vlečku, ani lanovku a byl až do modernizace v roce 1922 odkázán na prodej do okolí, nebo na odvoz uhlí povozy. V letech 1921 až 1922 byl vybudován nový moderní důl. Západně od staré jámy byla vyhloubena nová těžní jáma s hloubkou 32 m. Těžní stroj již poháněla elektřina a od důlního závodu se postavila nová visutá lanovka, která na vzdálenost 3 300 m přepravovala vytěžené uhlí na nakládací stanici v Novém Sedle. Její přepravní kapacita byla okolo 320 tun za hodinu. Pracoviště, na kterých se dobývalo uhlí se postupně vzdálila od těžní jámy. Pro zkrácení cesty na pracoviště se vybudovala v roce 1930 pomocná jáma vybavená pouze lezným oddělením. Dno jámy bylo spojeno překopem o délce 14 metrů s dědičnou štolou. V roce 1945 byl překop zapažen dřevěnou hrází a jáma byla zasypana. Hráz po letech selhala a zásyp jámy se se sesouval ve strmém překopu do dědičné štoly. Voda proudící v dědičné štole zasypaný materiál vynášela do řeky Ohře. V květnu roku 2002 se odplavení zasypané jámy projevilo na povrchu propadlinou ve vzdálenosti 5 metrů od rodinného domu. Pro zachování bezpečnosti musel být stanoven ochranný pilíř obce a státní silnice, tedy linie, za kterou se nesmělo téžít, aby se nepropadaly domy a silnice. Důlní vody odváděla po celou dobu těžby dědičná štola Jana Křtitele. Z níže položených dobývacích míst se důlní vody přečerpávaly, maximálně však do výšky 8 m. Celková délka štoly je 900 m a byla ražena z větší části ve skále, většinou ručně pomocí mlátek a železik nebo za pomoci černého střelného prachu s ručně zakládánými vývrty. Prvních 520 m od ústí bylo raženo ve skalním podloží, které tvoří starosedelské pískovce. Zbytek je vyzděný anebo vystrojen dřevěnou výztuží. Spád štoly činí pouze 2–3 ‰ (20 až 30 cm na 100 m délky). Její ústí leží v nadmořské výšce 398,16 m. Profil štoly ražený ve skále je oválný s rozměry přibližně 2 × 1 m, u zděné části štoly je podkovovitý s rozměry 1,5 × 1 m. Štola je pořád funkční a do Hruškovského potoka z ní vytéká rezavě zbarvená voda. Výrazné zbarvení vody způsobuje vysoký obsah oxidu železitého. Toto výrazné zbarvení je zřetelné až k nedalekému soutoku potoka s Ohří. Ústí štoly se nachází na severním okraji Starého Sedla přibližně 70 m od pravého břehu Ohře. Okolo portálu štoly vede žlutě značená turistická stezka, která se za visutou lávkou pro pěší přes Ohři napojuje na páteřní cyklostezku Ohře. Ve štole je zvýšený obsah oxidu uhličitého. Štola není veřejnosti přístupná. V blízkosti štoly je umístěno několik informačních panelů. Infopanel Česko-bavorského geoparku seznamuje návštěvníky se jak štolou Jana Křtitele, tak i historií minerálního závodu Svaté Trojice.

Dědičná štola Kašpara Pluha (Horní Slavkov)

- Dědičná štola Kašpara Pluha je historická odvodňovací štola v bývalém důlním revíru v Horním Slavkově a Krásně. Štola odvodňovala především krásenské cínové doly ve Slavkovském lese. Pluhova štola sloužila několik století jako hlavní odvodňovací dílo slavkovského a krásenského revíru a jako hlavní revírní dílo byla udržována v provozuschopném stavu. Zejména byla stále kontrolována a prováděla se výměna výdřevy. Od roku 1990 je štola chráněna jako technická kulturní památka České republiky. V místech, kde to dovoloval reliéf terénu, byla rudní ložiska ve Slavkovském lese otevírána a dobývána štolami. V počátcích sloužily štoly k geologickému průzkumu ložiska. Zvláštní význam měly dědičné štoly, které odvodňovaly hlavní doly. O jejich významu svědčí výnosy všech slavkovských báňských úřadů, vydávaných od roku 1507. Písemné doklady o starých štolách chybí a objevují se teprve na počátku 16. století. Vzhledem k postupnému vyčerpávání povrchových partií ložisek bylo nutné těžit ze stále větších hloubek. Na cínových ložiskách v oblasti Horního Slavkova a Krásna probíhala od 13. století stále intenzivněji hlubinná těžba rud. To přinášelo při těžbě řadu problémů, z nichž jedním z nejpodstatnějších bylo odvodnění dolů. V třicátých letech 16. století se ukázalo, že dosavadní štoly nestačí odvodnit především nejvýznamnější ložiska v oblasti Hubského pně (též Huberova pně) do větší hloubky a na většině štol již musela být nasazena čerpadla na vodní pohon k odvodnění dobývek pod jejich úrovní. Norimberské těžařstvo se rozhodlo za kapitálové účasti Hanse Schnöda, Kašpara Pluha a několika dalších investorů k vyrazení nové dědičné štoly v údolí pod Horním Slavkovem. Štola měla podsednout doly v oblasti stříbrných žil a především hlavní cínová ložiska Hubský a Schnödův peň v hloubce okolo 110 metrů. Práce na štole byly zahájeny v roce 1539. Štolu pojmenovali podle Kašpara Pluha a toto jméno jí zůstalo i po konfiskaci pluhovského majetku pro stavovském povstání. Pro urychlení ražby jí byla udělena řada mimořádných výsad a daňových úlev, které byly po celé 16. století potvrzovány všemi českými panovníky. Zprvu byla štola ražena v rule k pásmu stříbrných žil Barbora a Jiří. Odtud byla ražena směrem na Tříkrálovou žílu, později Josefskou, jejíž jámu Dreikönig podsedla v hloubce 62 metrů. V tomto úseku došlo k jejímu propojení s povrchem starou jámou Slazacker. Odtud již byla hlavní větev nasměrována přímo k Hubskému pni. Náklady se zpočátku hradily z výnosů získaných na stříbrných žilách. Po 48 letech nepřetržitých prací dosáhla čelba štoly dne 22. srpna 1587 Hubského pně a štola měla délku 3393 m. V ražbě se pokračovalo a na konci osmdesátých let 16. století byla délka štoly již 5800 metrů, čímž se zařadila mezi nejdelší česká i evropská důlní díla. Následovala ražba směrem k Schnödovu pni, kterého dosáhla roku 1591 a roku 1592 byla propojena se starší Schnödovou štolou. Práce na štole pokračovaly a v polovině 17. století se ještě prodloužila o 700 m dlouhou odbočku, takže v roce 1655 byla celková délka štoly 5920 metrů, včetně odboček, prorážek a sledných chodeb. Její hlavní čelba se nacházela v hloubce 117 metrů pod povrchem. Stará díla podsedla v hloubce zhruba 50 metrů. Dále byla štola ražena na jih k Tříkrálové žíle. Tato žíla byla dobývána jámou Dreikönig, později Kaiser, kterou štola podsedla v hloubce 62 metrů. S ohledem na opuštění Hubského a Schnödova pně v 18. století bylo těžiště prací přesunuto na žilné pásmo. Proto byla z Pluhovy štoly vyražena přípojka k poměrně nové jámě Vilém (založená roku 1916), později zvané jáma Duriš a přejmenované zpět na původní název Vilém. V roce 1944 byla Pluhova štola z této jámy kontrolována dozorcem Dorschnerem, který ji popsal průchozí až k Hubskému pni. Odvodňovací štola sloužila ještě ve 20. století pro potřeby odvodnění části dobývaného uranového revíru. V šedesátých letech 20. století byla zcela opuštěna a prakticky ponechána osudu. Bez pravidelné údržby se štola postupně samovolně zavalovala. Štola byla ražena pomocí mlátek a železek v oválném, místy v lichoběžníkovém profilu o světlosti 0,8 x 3 metry. Jeden metr nad počvou byl proveden překlad z dřevěných prken, pod nímž proudila voda. Ještě v roce 1954 z ní vytékalo 3 000 l/min. V roce 1964 však již jen 5–6 l/min, což bylo způsobeno nepropustnými závaly na její trase. První úsek štoly je ražen ve směru jihovýchodním v délce 1340 m a je propojen s povrchem čtyřmi světlíky. Na křížení s žílou Jiří sleduje štola v délce 400 m tuto žílu do bezprostřední blízkosti jámy Vierfund. Mezi jámou Slazacker a Vierfund byla ve vzdálenosti 680 m naražena v padesátých letech 20. století chodbami šachty č. 3, jedné z nejdůležitějších šachet bývalých Jáchymovských dolů v Horním Slavkově, které Pluhovu štolu roce 1954 zpřístupnily. Štola podsedá stará díla v hloubce zhruba 50 metrů a směřuje na jih k Tříkrálové žíle. Tato žíla byla dobývána jámou Dreikönig. Deset metrů za touto jámou se rozdvouje a hlavní větev pokračuje do dobývacího prostoru Krásno, směrem k Hubskému pni. Druhá větev směřuje k Vysokému kameni. Je dlouhá 700 m a pouhých 20 m před očekávanou prorážkou byla ražba roku 1796 zastavena. Další úsek hlavní větve štoly prochází v jihozápadním směru podél Hubského pně a jsou z něj vyraženy přípojky k jámě Altwasser a Kophan. Pak se štola přibližuje ke Schnödovu pni a protíná jej v délce 110 m. Odtud postupuje k dolu Anselm a Kreuz, aby podsedla práce na žilném pásmu Gellnauer. Za dolem Kreuz vyřizuje žílu Marie a Gellnauer a je z ní rozražena řada sledných chodeb po žíle Rudolfově a dalších žilách. Větší odbočka byla vyražena k jámě Vilém. Ústí štoly je zpevněno kamenným portálem, který pochází z 19. století. Pravděpodobně byl o několik metrů posunut směrem zpět proti toku důlních vod. Portál byl osazen renesanční mramorovou pamětní deskou z roku 1539 a novější deskou s bronzovou rakousko-uherskou orlicí. Deska z 16. století byla z portálu sejmuta pravděpodobně ve dvacátých letech 20. století a umístěna v městském muzeu v Horním Slavkově, jehož sbírky později přešly do správy Okresního muzea Sokolov. Deska s bronzovou rakousko-uherskou orlicí byla po 1. světové válce úmyslně zničena jako památka na mocnářství a později nahrazena kamennou deskou. Roku 1998 renovovala portál štoly firma DIAMO a Okresní muzeum Sokolov jej vybavil nově zhotovenou kopií původní mramorové desky z roku 1539. Originál mramorové desky je umístěn v expozici hornoslavkovského muzea.

Cínový důl Rolava a zajatecký tábor Sauersack

- V širším okolí tohoto místa se od 14. století rýžovala cínová ruda. Hornická aktivita v okolí Rolavy a Jelení vrcholila v 16. století. Za 2. světové války byla u Jelení vyhloubena šachta do hloubky 175 m a vyraženo v pěti patrech 14 kilometrů chodeb. Zdejší areál se stal centrem úpravy cínové rudy vytěžené v dole, který se nacházel 1,3 km východně odtud při silnici do Jelení. Úpravnu doprovázely administrativní a obytné budovy, těžní jáma, kompresorovna, trafostanice, úpravna vody, sklady, dílny, garáže, konírna, umývárny. Vše znatelné v okolních základech. A válečný zajatecký tábor na druhé straně silnice. Protože těžba a úprava rud nepřinášela předpokládaný výnos, byl v květnu 1945 důl i s úpravnou opuštěn. V poválečném období došlo k demontáži technického zařízení a ukončení nákladného odčerpávání vody z podzemí, kilometry chodeb tak byly definitivně zatopeny. V současné době slouží ruiny areálu jako památka na hornické počínání a zároveň vytváří specifické prostředí pro vzácnou flóru a faunu. Areál leží uprostřed lesů podél silnice spojující Rolavu a Nové Hamry. Součástí komplexu je i nedaleký Rolavský rybník, který sloužil k zásobování dolu vodou. Areál můžete znát i z detektivního televizního seriálu Rapl.

